

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЇ ТА МАСОВИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

До захисту допустити:

Завідувач кафедри

В'ячеслав КУДЛАЙ

19 грудня 2023 р.

**«РОЛЬ НАУКОВИХ БІБЛІОТЕК ЗВО У ДОТРИМАННІ
ПРАВИЛ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ»**

Кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти другого
(магістерського) рівня вищої
освіти
освітньо-професійної програми
«Інформаційна,
бібліотечна та архівна справа»
Попової Аліни Федорівни

Науковий керівник:
Федотова Оксана Олегівна,
доктор історичних наук,
професор кафедри інформаційної
діяльності

Рецензент:

Гавеля Оксана Миколаївна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри культурології
та міжкультурних комунікацій
НАКККіМ

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою відмінно, А (90 балів)

Секретар ЕК Ірина ПЕТРОВА
17 січня 2024 р.

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ	10
1.1. Питання академічної доброчесності у працях вітчизняних і зарубіжних дослідників.....	10
1.2. Законодавчо-нормативна база формування академічної культури	19
Висновки до розділу 1.....	29
РОЗДІЛ 2. БІБЛІОТЕКИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СИСТЕМІ НАУКОВИХ КОМУНІКАЦІЙ	30
2.1. Роль і функції бібліотек ЗВО	30
2.2. Інформаційне забезпечення користувачів наукових бібліотек ЗВО	36
2.3. Практика протидії плагіату у ЗВО в аспекті діяльності спеціальних наукових бібліотек	42
Висновки до розділу 2.....	52
РОЗДІЛ 3. ВИВЧЕННЯ ДОСВІДУ НАУКОВИХ БІБЛІОТЕК ЗВО З ДОТРИМАННЯ ВИМОГ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»)	53
3.1. Історія створення та основні напрями діяльності установи.....	53
3.2. Аналіз форм роботи Наукової бібліотеки НаУКМА з навчання академічної доброчесності.....	60
3.3. Шляхи підвищення ефективності роботи наукових бібліотек ЗВО України з навчання академічної доброчесності.....	65
Висновки до розділу 3.....	73.
ВИСНОВКИ	755
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	80
ДОДАТКИ	90

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасний світ не обходиться без поняття академічної доброчесності в освітньому та науковому середовищі, оскільки воно є загальноприйнятим кодексом етичних норм. Поняття «академічної доброчесності» передбачає урахування таких ціннісних елементів, як от: превентивні заходи щодо попередження шахрайства, викриття фальсифікації та плагіату; популяризацію вітчизняних академічних стандартів; порядність в ході виконання наукових робіт і публікації матеріалів на підставі отриманих результатів.

На розумінні академічної доброчесності базується сьогодні якість навчання та провадження наукових досліджень. Кожен заклад вищої освіти в країні керується у своїй діяльності певними правилами, які є запорукою дотримання академічного етикету та авторського права. В цьому велику роль відіграють наукові бібліотеки як структурні підрозділи навчальних закладів.

Протягом останніх десятиліть вітчизняна науково-освітня громадськість все активніше переймається проблемними аспектами академічної доброчесності та застосування світових академічних стандартів. Так, зокрема американські ради з міжнародної освіти разом з Міністерством освіти і науки України започаткували Проєкт сприяння академічній доброчесності у межах вітчизняного освітнього простору. Тільки усвідомлення соціумом, суб'єктами освітньої та наукової діяльності положень академічної доброчесності як моральних критеріїв виступає умовою позбавлення української освітньої та наукової сфери імітаційної діяльності. Бібліотечним установам у цьому процесі відводиться важлива роль. Так, зокрема, спеціальні наукові бібліотеки закладів вищої освіти на сьогодні реалізують функції із навчання, популяризації та формування культури академічної етики. Зважаючи на сказане вище, обрана нами тематика є вкрай актуальною і потребує детального висвітлення.

Стан наукової розробленості теми. Вивчення публікацій з теми дозволяє говорити про те, що загальні питання дотримання академічної доброчесності розглядали такі дослідники, як: І. Бабула [3], Ю. Гаруст, Б. Павленко [16], О. Гужва [17], А. Колесніков [30], Л. Мірошніченко [36] тощо.

Основні засади діяльності наукових бібліотек закладів вищої освіти висвітлювалися у працях Н. М. Бойченко [7, 8], О. Бруй [9, 10], Н. Завадської [22], А. Колеснікова [30], Н. Коляди [31], Ю. Оніщика [42], С. Ревуцької [49], Я. Тицької [54, 55], С. Чуканової [10, 52, 63, 64], Н. Шліхти [66], Н. Якуніної [67, 68], Т. Ярошенко [69, 70] та ін.

Досить цінними для висвітлення нашої теми були наукові публікації та презентаційні матеріали за авторством С. Чуканової [10, 52, 63, 64].

Окрема увага висвітленню діяльності бібліотек з підвищення академічної культури приділялася у розвідках І. Беззуб [5], О. Великосельської [13], В. Фоміних [60], Л. Чорної [62], В. Шекеневої [65] та ін.

Результати аналізу ступеня висвітлення теми у роботах названих вище авторів свідчать про те, що проблемні аспекти питання детально розглядалися вітчизняними спеціалістами з бібліотекознавства, соціальних комунікацій, історичних та педагогічних наук, психології, завідувачами відділів Наукової бібліотеки ім. М. Максимовича КНУ імені Тараса Шевченка. Однак в українській історіографії проблема діяльності спеціальних наукових бібліотек ЗВО з поширення академічної доброчесності розкрита недостатньо, що і зумовлює її додаткове вивчення.

Джерельну базу роботи склали: книжкові видання (монографії, збірники наукових праць, збірки матеріалів конференцій), статті з наукової періодики, продовжувані видання, дисертаційні праці, навчальні посібники, довідково-енциклопедичні видання, законодавчі документи, електронні джерела.

Об'єкт дослідження – наукові бібліотеки закладів вищої освіти.

Предмет дослідження – діяльність наукових бібліотек ЗВО з дотримання правил академічної доброчесності.

Метою дослідження є: визначити роль наукових бібліотек ЗВО у процесі діяльності з дотримання правил академічної доброчесності.

З урахуванням об'єкта, предмета та мети дослідження у роботі поставлено такі **завдання:**

- з'ясувати стан розробленості проблеми у працях вітчизняних і зарубіжних дослідників;
- окреслити законодавчо-нормативну базу формування академічної культури у діяльності наукових бібліотек ЗВО;
- визначити роль і функції наукових бібліотек закладів вищої освіти;
- висвітлити рівень інформаційного забезпечення користувачів наукових бібліотек ЗВО України;
- вивчити практичний досвід із протидії плагіату у ЗВО в аспекті діяльності спеціальних наукових бібліотек;
- дослідити історію створення та основні напрями діяльності Наукової бібліотеки НаУКМА;
- здійснити аналіз форм роботи Наукової бібліотеки НаУКМА з навчання принципів академічної доброчесності;
- окреслити шляхи підвищення ефективності роботи наукових бібліотек ЗВО України з популяризації правил академічної доброчесності.

Методи дослідження. Задля досягнення поставленої мети та вирішення окреслених завдань нами застосовано як загальнонаукові, так і спеціальні методи дослідження, а саме:

- джерелознавчого пошуку й аналізу основних публікацій з теми (для визначення стану розробленості питання);
- термінологічного аналізу (для уточнення базових термінів за усім колом проблемних аспектів);

- історичний (для вивчення історії становлення та розвитку Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія»);
- структурно-функціональний (для висвітлення структури й розкриття функціональних напрямів діяльності Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія»);
- аналізу (для пізнання шляхом розчленування предмета та об'єкта дослідження на складові елементи);
- синтезу (для поєднання окремих сторін предмета в сукупне ціле);
- теоретичного узагальнення (для формулювання висновків на основі проведеного дослідження).

Наукова новизна роботи полягає у тому, що:

- 1) здійснено спробу узагальнити результати попередніх досліджень із вивчення вказаної теми;
- 2) на прикладі аналізу форм діяльності Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія» надано рекомендації щодо вдосконалення роботи наукових бібліотек ЗВО з навчання академічної доброчесності.

Практичне значення одержаних результатів роботи обумовлене тим, що представлені в ній матеріали, положення і висновки можуть бути використані у навчальному процесі закладів вищої освіти, зокрема, Маріупольського державного університету у процесі читання студентам лекцій з дисциплін за профілем спеціальності, як от: «Діяльність інформаційних установ», «Академічне письмо», «Методологія та організація наукових досліджень» тощо. Перспективами практичного застосування результатів є використання матеріалів у ході лабораторних і практичних занять.

Окрім цього, розроблені рекомендації можливо запропонувати для вдосконалення роботи наукових бібліотек ЗВО з навчання та популяризації правил академічної доброчесності.

Апробація результатів дослідження. Результати роботи апробовано:

- 1) на I Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Інформологічні, документознавчі, бібліотекознавчі та архівознавчі студії в сучасному світі» (м. Київ, 27 жовтня 2022 р.); Тема доповіді: «Академічна доброчесність у Маріупольському державному університеті»;
- 2) на III Заочній міжвузівській науковій конференції «Соціально-гуманітарний підхід до вирішення актуальних проблем сучасного світу» (Дніпро, 30 березня 2023 р.); Тема доповіді: «Діяльність наукової бібліотеки Маріупольського державного університету в контексті популяризації правил академічної доброчесності серед студентів»;
- 3) I Всеукраїнській конференції з міжнародною участю «Студії з інформаційної науки, соціальних комунікацій та філології в сучасному світі» (м. Київ, 26.10.2023); Тема доповіді: «Діяльність Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія» з навчання академічної доброчесності».
- 4) Міжнародній науковій конференції «Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку» (м. Харків, 20–21 листопада 2023 р.); Тема доповіді: «Історія та основні напрямки діяльності Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія».
- 5) у Декаді студентської науки 2023 факультету філології та масових комунікацій МДУ; Тема доповіді: «Академічна доброчесність у Маріупольському державному університеті: синергія навчально-методичного відділу та наукової бібліотеки».

Публікації. За темами виступів підготовлено та опубліковано такі тези доповідей:

1) Попова А. Академічна доброчесність у Маріупольському державному університеті. *Інформологічні, документознавчі, бібліотекознавчі та архівознавчі студії в сучасному світі* : зб. мат. I Всеукраїнської наук.-практ. конф. з міжнародною участю, м. Київ, 27 жовтня 2022 р. / Маріуп. держ. ун-т ; ред. О.В. Булатова, С.В. Безчотнікова; упоряд. В.О. Кудлай, І.О. Петрова, О.О. Федотова. Маріуполь: МДУ, 2022. С.145–151.

2) Попова А. Діяльність наукової бібліотеки Маріупольського державного університету в контексті популяризації правил академічної доброчесності серед студентів. Соціально-гуманітарний підхід до вирішення актуальних проблем сучасного світу: програма III Заочної міжвузівської наук. конф., м. Київ, 30 березня 2023 р. / Укр. держ. ун-т науки і технологій, Наук.-навч. ін-т промислових та бізнес технологій, Нац. техн. ун-т «Дніпровська політехніка», Наук.-навч. ін-т держ. управління, Ком. заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради; Дніпро. С. 18.

3) Федотова О., Попова А. Діяльність Наукової бібліотеки національного університету «Києво-Могилянська академія» з навчання академічної доброчесності. Збірник матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Студії з інформаційної науки, соціальних комунікацій та філології в сучасному світі» (Київ, 26.10.2023) / ред. О.В. Булатова, С.В. Безчотнікова; упоряд. В.О. Кудлай, І. О. Мельниченко, І.О. Петрова, О.О. Федотова. Київ: МДУ, 2023. С.171–176.

4) Попова А. Історія та основні напрямки діяльності Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія». Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку. Матеріали міжнародної наукової конференції (22–23 листопада 2023 року), частина 1 / За ред. к. доц. Н. Рябухи та ін. Харків : ХДАК, 2023. С. 252- 255.

5) Попова А. Академічна доброчесність у Маріупольському державному університеті: синергія навчально-методичного відділу та

наукової бібліотеки. Дебют : збірник тез доповідей студентів факультету філології та масових комунікацій за результатами участі в Декаді студентської науки 2023 / За заг. ред. к. політ. н., проф. Трофименка М. В., д. е. н., проф. О.В. Булатової. Київ, 2023.С.71-74.

Структура дипломної праці. Дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури, додатків.

Список використаних джерел формують 76 позицій. Основний обсяг тексту – 79 сторінок, загальний обсяг роботи – 91 сторінка.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

1.1. Питання академічної доброчесності у працях вітчизняних і зарубіжних дослідників

Академічна доброчесність виступає основою якісної освіти та розробок у науковій сфері. Вона дозволяє разрекламувати українську освіту серед іноземних країн, підвищити престижність та якісність тих наукових доробок, над якими працюють українські фахівці.

При написанні різнопланових наукових робіт дослідники обов'язково мають орієнтуватися на відповідний кодекс етичних норм, що передбачає їх обов'язкове дотримання.

Як зазначає Н. Коляда, узаконення особливостей академічної доброчесності на державному рівні є дуже важливим кроком для освіти й науки України, тому що вдавання до плагіату у будь-яких його проявах здобувачами вищої освіти або ж професорсько-викладацьким складом, знеславлює цінності освіти в сучасному світі [31, с. 96].

Порядність при аналізі літератури уособлює, якраз, академічну доброчесність, що має на увазі інтелектуальну чесність, яка є основою для результатів прикінцевих досліджень та загалом поетапним проведенням наукової роботи, – вважає Ю. Гаруст [16, с. 89].

Академічна доброчесність має безпосередній вплив на те, яких спеціалістів та громадян готує система вищої освіти в країні, які навички та цінності студент уносить із собою в подальше життя. Це впливає на успішність і людини, і установи, де вона працює. Або ж це чесна та добropорядна праця, завдяки якій досягається успіх на рівні спочатку

індивіда, а потім держави в цілому, або ж це хитрощі, брехня та корупція, які лише ведуть країну до занепаду.

Автор В. Шекенева зауважує, що, репутація не тільки самого студента або викладача, а й закладу вищої освіти ставиться під сумнів, якщо відбувається порушення певних видів академічної доброчесності. Це може бути плагіат, випадки хабарництва, списування або фабрикація. Університети виконують функцію головного уособлення науки в Україні через їх академічну власність. Дивлячись на це, дуже важливим стає застосування системи заходів, спрямованих на трактування понять, пов'язаних з академічною доброчесністю та нечесністю, прославляння моральних якостей щодо засобів досягнення успіху й важливості власних інтересів [65, с. 192-193].

У процесі розвитку системи вищої освіти виконання принципів академічної доброчесності стає необхідною умовою для стабільного розвитку закладів вищої освіти. Саме тому цілком вірною є точка зору Ю. Оніщик стосовно до того, що від ефективності функціонування інституту академічної доброчесності залежать: якісність освіти, її новітній ріст; прояв власного «Я»; задоволення вимог суспільства, країни та ринку праці; імідж закладів вищої освіти, їх рейтинг та репутація; підтвердження диплому; розуміння фахівцем своєї конкурентоспроможності. Тому, дивлячись на вищеперераховані факти, можна ствердити, що академічна доброчесність повинна стати беззастережно дотриманою вимогою для тих, хто має відношення до сфери освіти [42, с.8].

Західні фахівці виділяють три підгрупи вмінь, необхідних для успішного оволодіння навичками академічного письма, як от:

- 1) академічна грамотність (передбачає наявність навичок читання, відповідного рівня володіння усною і письмовою мовою для повноцінного висловлювання думок; вміння формулювати та обстоювати свою точку зору під час ведення дискусій і в ході наукових досліджень різного рівня);

2) інформаційна грамотність (включає здібність належно визначати власні інформаційні потреби та відповідне володіння методикою пошуку джерел інформації, їх оцінювання та аналітико-синтетичної переробки інформації);

3) міжкультурна грамотність (включає сформовані знання та уявлення про різні типи/види культур, їх ціннісні орієнтири) [49, с.8].

Наведені навички можна охарактеризувати в якості структурних елементів терміна «академічне письмо» у рамках вищої освіти. Поняття інформаційної та академічної грамотності вважаються одними з найбільш складних дефініцій і з позиції структурування, і в аспекті оволодіння ними. Вчені С. Ревуцька та В. Зінченко до найпопулярніших різновидів студентських академічних текстів відносять есе, що в перекладі з французької означає «спроба, начерк» або ж тези, наукову статтю, курсову/дипломну роботи [49, с.8].

Професор, доктор фізико-математичних наук, член Національної команди експертів з реформування вищої освіти В. Бахрушин зауважував, що реальні процеси позитивних зрушень фактично почали відбуватися тільки після Революції Гідності, що посприяла суттєвому підвищенню рівня активності громадянського суспільства і загострила несприйняття та критичне відношення до ряду аномальних явищ в сфері освіти і науки. Це віддзеркалилося у серії нових законодавчих актів України, як от: «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність» тощо. Зокрема, закон «Про освіту» (2017 р.) викликав як нові дискусії в означеній галузі, так і зумовив перехід на якісно новий рівень розуміння потреби практичного розв'язання питань. Одночасно з тим, з точки зору вченого, на даний момент вектор подальшого руху науки лишився недостатньо конкретизованим, оскільки наряду з прогресивними віяннями, зорієнтованими на дотримання правил академічної доброчесності, має місце механічне відтворення нормативної документації урядових структур, усіляких місцевого рівня

підрозділів управління освітою, закладів освіти, що займаються переважно імітацією та підміною цінностей наукової роботи [35, с. 4].

Не дивлячись на те, що у Законі України «Про освіту» присутнє тлумачення головних особливостей академічної доброчесності, великий вплив мають особисті установчі документи кожного, окремо взятого закладу вищої освіти, бо згідно з п.8. ст.42 цього законопроекту «Про освіту», безпосередній порядок віднайдення та встановлення фактів грубого порушення кодексу академічної доброчесності диктується правилами внутрішнього розпорядку конкретної установи. Пряма відповідальність за дотримання законодавчо прописаних положень щодо зберігання академічної доброчесності покладена на самі заклади, тому вони самостійно повинні бути зацікавлені в тому, щоб всі суб'єкти академічного процесу належно усвідомлювали сутність вищезгаданих вимог. Оскільки у здійсненні етапів освітнього процесу беруть участь різні фігуранти, то для представлення головних засад академічної доброчесності використовуються декілька основних документів, наприклад: положення щодо протидії плагіату, кодекс честі студента, етичний кодекс викладача.

Але передусім, з погляду В. Ткаченка, Л. Кожекіної, О. Денисюк, між безлічі принципів академічної доброчесності, найважливішим є запобігання плагіату у власних роботах [56, с. 83].

Зарубіжні вчені Е. Льофстрьом, Т. Тротман, М. Фурнарі, К. Шепард під терміном «академічна доброчесність» розуміють усвідомлення дослідником культурної моделі поведінки, прийнятої в колах академічного середовища, а також вміння належно реагувати, чесно і порядно діяти у ньому згідно з окресленим етичним кодексом та шанобливо ставитися до наукових напрацювань колег по творчій ниві [1, с. 5].

У свою чергу дослідники Т. Менлі, Л. Леонард, С. Райменшнайдер провадили дослідження інформаційної культури студентів бізнес-коледжів. На підставі отриманих результатів вони зазначали, що головні частини

академічної доброчесності – це шанування та відповідальність. Ці якості особливо важливі в ході звернення до популярних інтернет-ресурсів, що передбачає неодмінну перевірку правдивості інформаційних джерел, академічної етики користувачів та належне володіння методикою інформаційного пошуку. Автори певною мірою звертаються до відомої теорії Л. Хінмана щодо чеснот, які повинні бути властивими користувачам доби Інтернету – чесність, довіра, справедливість, шана, відповідальність. Але, все ж таки, вищезгадані науковці роблять наголос саме на повазі та відповідальності [52, с. 4-5].

Професор Н. Смирнова трактує академічну грамотність, насамперед, як вміння відтворювати академічний письмовий дискурс на основі іншомовних спеціально спрямованих академічних текстів, навички критично аналізувати та мислити, вдосконалювати власну самоосвіту з урахуванням різноманітних навчально-професійних потреб, де головною ціллю академічного дискурсу виступає максимальна соціалізація студента у закладі вищої освіти і спрямування його уваги на генерації нових знань як ціннісних результатів. Між тим, авторське бачення більшою мірою стосується англomовного студента і передбачає способи підвищення ефективності його наукового комунікування за допомогою англійської мови. Проте для сучасного українського студента таке опанування академічної грамотності на даний момент залишається дещо проблематичним [49, с.8-9].

Науковець Т. Фініков підкреслює, що на сьогодні головним у терміні «академічна доброчесність» є органічне поєднання таких 5 складових елементів даного поняття, як: справедливість, повага, відповідальність, чесність та довіра. 2013 р. окреслений перелік поповнили додатковою визначальною чеснотою, якою стала мужність [55, с.4]

У документі, підготовленому Міжнародним центром академічної доброчесності, що функціонує в структурі Університеті Клемсон (Південна

Кароліна, США) стисло наведено основний зміст цінностей академічної доброчесності (див. додаток А).

Як вважають Н. Шліхта та І. Шліхта, академічна доброчесність є головним принципом взаємодії членів академічного товариства, у тому числі, нормою максимальної взаємодії між усіма учасниками, а саме: студентами-здобувачами освіти – науково-педагогічними кадрами – керівництвом закладів вищої освіти; тобто, принцип, яким керуються діючі особи освітнього-наукового процесу під час комунікування між собою та за межами академічного співтовариства [66, с. 10-11].

Існують різні психотипи та якості, закладені всередині особистостей, які приходять до закладів вищої освіти вчитися або працювати. Це студенти, педагоги або інші наукові співробітники з різними світоглядами. Деякі з них бажає придержуватися основ академічної доброчесності і створювати умови дотримання їх від інших оточуючих, а хтось вважає це не обов'язковим і намагається знайти легші та швидші напрямки здійснення наукової діяльності або отримати посаду та інші привілеї, користуючись не дуже благородними методами.

Від поведінки педагога та високопоставлених органів, оточення, а також самого процесу навчання полягає і ставлення студентів до сутності академічної доброчесності. Тому всі представники освіти, на яких насамперед орієнтуються слухачі, повинні, так би мовити, бути прикладом дотримання доброчесності, аби воно стало звичайною нормою в усі часи і в усіх навчальних закладах.

Довіра до когось завжди ґрунтується на внутрішньому аналізі його дій, того, як людина виконує свої повсякденні обов'язки. Якщо ставлення буде недбале, щоб хоч якось скоріше здати завдання або скласти екзамен і все забути, то нічого путнього з цього не вийде. Це все впливає і на імідж навчального закладу, бо напряду транслює те, наскільки якісне відбувається там навчання.

При дотриманні академічної доброчесності підвищується і конкурентоспроможність закладу, бо він привертає до себе нових науковців для участі в нових дослідженнях та написанні наукових робіт, які створюють певну репутацію установі. Також відбувається популяризація університету поміж всіх інших існуючих, що не може не привертати все більш студентів, які щиро прагнуть навчатися. Ці всі фактори здатні породжувати і ніколи не зупиняться у постійному самовдосконаленні себе та мотивації це робити всіх оточуючих. Без цього в подальшому житті неодмінно будуть відбуватися події, які вимагатимуть доброго знання своєї професійної справи, але без сумлінного навчання та чесного виконання всіх необхідних доручень це практично неможливо.

Через наявність інших суспільних цінностей у радянському минулому в силу пануючої комуністичної ідеології, недосконалість вищої освіти, незадоволеність людських потреб, погану економіку та нестачу коштів в освітній сфері, її недостатнє фінансування та забезпечення ресурсами, багатьом освітнім діячам не дуже важливо звертання уваги на присутність або відсутність плагіату у наукових роботах. Також це говорить про байдуже ставлення до свого статусу як науковця.

Чим більше буде випадків порушень та спроб вчинення плагіату, тим менше відчуватиметься довіра до всіх інших студентів та викладачів, через неухважність яких стався випадок недоброчесної поведінки. З тієї причини бажано було б створити та використовувати під час проведення оцінювання результатів навчання неупереджені критерії оцінювання [34, с. 7- 9].

На думку дослідника І. Бабули, в академічній доброчесності міститься дві сторони. Першою є сумлінність викладача до здійснення своїх професійних обов'язків, його відповідальне ставлення до студентів та освітньої діяльності. Друга – це навпаки, ставлення здобувачів освіти до навчальної діяльності [3, с. 34].

Покращення рівня академічної доброчесності між студентами означає одночасну роботу у таких напрямках:

- а) підвищення рівня академічної доброчесності професорсько-викладацького контингенту;
- б) створення засобів впливу на студентів.

У першому випадку необхідно проведення повноцінного аналізу із зваженням на усунення спротиву перемінам на системному рівні. Деякі моменти покращення академічної доброчесності вже виконуються, наприклад з приводу перешкодження плагіату.

Досить плавно перший пункт витікає з другого, що насамперед є показником успішності другого. Не можна не погодитися з А. Колесніковим, який підставово зауважує, що одразу з першого курсу навчання важливо викарбувати у студентів розуміння значення академічної доброчесності й використання її принципів. Тому зазвичай на першому курсі студентам видаються декларації про академічну доброчесність і вони мають її підписати. Там висвітлено інформацію щодо списування, невідвідування занять, різновиди плагіату та недоброчесної поведінки.

Також в деклараціях чітко прописана відповідальність за наявність ознак вищеперерахованого. Скоріш за все, ця декларація не стане стовідсотковою гарантією того, що плагіат у будь-якій формі припинить своє існування, проте, все ж таки, доведе до відома студентів щодо видів порушень та несення за це наступної відповідальності. В іноземних закладах вищої освіти практично скрізь діють чинні затвердженні документи для виконання правил академічної доброчесності та відповідальності за її недотримання (наприклад: Кодекс академічної чи наукової етики або честі, Кодекс академічної доброчесності, Політика академічної доброчесності тощо). В них зазначається зміст системи академічної поведінки студентів і викладачів та відповідальність за її порушення під час освітньо-наукової діяльності [30, с. 124-125].

Відсутність етичних правил загрожує виставленням оцінок, які не співпадають з дійсністю; неправильним використанням коштів, призначених на освітні потреби; а також випадками хабарництва замість чесного виконання своїх повноважень. Це відбувається, коли учні та викладачі відчують безкарність за свої вчинки. Але втілення змін щодо звичних та встановлених норм поведінки є дуже складним та кропітким процесом як для політиків, так і для тих, хто прагне на практиці дотримуватися критеріїв наукової порядності та чесності. Проте немає нічого неможливого і потрібно ухвалювати норми, в яких буде належно зазначено правила академічної доброчесності та стимули для змін на рівні особистого ставлення суб'єктів наукової діяльності до її етичних норм. Передбачається також збільшити допоміжне фінансування закладів вищої освіти, затверджуючи стандарти доброчесності у навчанні серед студентів [41, с. 15-16].

Таким чином, під академічною доброчесністю розуміється урахування таких важливих вимог, як:

- а) повага до чужого авторства;
- б) самостійне виконання наданих навчальних та наукових завдань, орієнтація лише на свої знання, чесна та порядна робота в колективі;
- в) посилення на усі використані публікації;
- г) аналіз первинних документів, перевірка їх правдивості та достеменності;
- д) правильне оформлення списку використаних джерел згідно з діючими стандартами.

Отже, на основі проведеного огляду стану дослідженості теми можемо підсумувати, що дана проблема є добре розробленою, та належно висвітленою у працях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених.

1.2. Законодавчо-нормативна база формування академічної культури

Новим приводом для покращення освіти та її змін на краще стало прийняття Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. В ньому існує окрема стаття 42 під назвою «Академічна доброчесність», що поширює її принципи на наукову сферу та навчально-виховний процес всіх ступенів освіти [48].

На початку Закону позначено, що він чітко регулює суспільні відносини, які формуються в ході забезпечення дотримання конституційного права члена суспільства на здобуття освіти, обов'язків фізичних і юридичних осіб, задіяних у реалізації означеного права, а також уточнює рівень компетенції державних органів та органів місцевого самоврядування в освітній галузі.

У цілому Закон складається з дванадцяти розділів та 84 статей. Перший розділ має назву «Загальні положення» та вміщує в себе основні терміни та їх визначення, законодавство України про освіту, право на освіту, забезпечення права на безоплатну освіту, державну політику у сфері освіти, засади державної політики у сфері освіти та принципи освітньої діяльності, мову освіти, види освіти, форми здобуття освіти. У другому розділі розповідається про структуру різних видів освіти. Третій розділ зазначає інформацію про заклади освіти. Відомості, затверджені у четвертому розділі, пов'язані із стандартами освіти, освітніми програмами, кваліфікаціями та документами про освіту. У п'ятому розділі йдеться про систему забезпечення якості освіти. Права учасників освітнього процесу визначені у шостому розділі. Інформацію про освіту, професійний розвиток та оплату праці педагогічних і науково-педагогічних працівників можна дізнатися з сьомого розділу. Восьмий розділ позначає управління та контроль у сфері освіти з боку влади та вищих органів. У дев'ятому розділі йдеться про інфраструктуру освіти.

Десятий розділ має назву «Фінансово-економічні відносини у сфері освіти». Відомості про міжнародне співробітництво у системі освіти визначено в одинадцятому розділі, а останній дванадцятий розділ містить прикінцеві та перехідні положення.

В окремій статті, присвяченій академічній доброчесності, прописано загалом десять пунктів. На початку висвітлено трактування цього поняття. Нижче йде інформація про те, що передбачає дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими кадрами. Закцентовано увагу на тому, що слід робити для дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти, та які випадки вважається порушенням доброчесності. Далі представлені види відповідальності, яка загрожує за порушення академічної доброчесності педагогічним, науково-педагогічним та науковим кадрам освітніх закладів, а також здобувачам освіти. Розглянуто, яким чином визначаються види відповідальності за окремі порушення та ким саме встановлюється порядок виявлення фактів недоброчесної поведінки. У дев'ятому пункті зауважується, що форми та види академічної відповідальності закладів освіти визначаються спеціальними законами, де мається на увазі те, що за дії або бездіяльність, визнані порушенням академічної доброчесності, особа може бути притягнута до інших видів відповідальності з підстав та в порядку, визначених законом [48].

Серед розширеного глосарію термінів та понять ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону «Про освіту» коментується, що відповідно до частини 9 статті 42, спеціальні закони, включаючи й Закон України «Про вищу освіту», мають визначати академічну відповідальність закладів освіти за порушення доброчесної поведінки. На сьогоднішньому етапі у законі немає належних норм. Але, судячи із загальної логіки законодавства, такою відповідальністю можуть виступати скасування ліцензій на проведення освітньої діяльності, сертифікатів акредитації освітніх програм та

спеціалізованих вчених рад із захисту дисертацій, звільнення керівника засновником тощо [51, с. 18].

Слід зазначити, що відповідно до чинної вітчизняної законодавчої бази елементи академічної доброчесності суттєво відрізняються від її складових у зарубіжній практиці [30, с. 124].

Так, для закордонних дослідників пріоритетними аспектами розуміння окресленого поняття є:

- діючий кодекс честі, прийнятий конкретним навчальним закладом;
- етичні правила, актуальні в академічному середовищі;
- антикорупційного характеру різноманітні міри та заходи;
- орієнтація на положення законодавства стосовно до авторського права і суміжних прав та їх суворе дотримання;
- високий рівень культури дослідника у питаннях доброчесності;
- поважливе ставлення до наукової творчості;
- боротьба за викорінення плагіату.

У свою чергу український досвід щодо трактування академічної доброчесності передбачає наявність таких елементів, як:

- обов'язкове посилання на використовувані джерела інформації у випадках запозичення певних ідей, думок, тез, положень;
- дотримання норм чинних законів про авторське право і суміжні права;
- представлення достовірних даних, що стосуються застосованої методики й отриманих результатів досліджень, допоміжних джерел використаної інформації та власної науково-педагогічної роботи;
- провадження контролю за дотриманням здобувачами освіти параметрів доброчесності;
- оцінювання результатів навчального процесу на основі принципу об'єктивності.

Ще однією спробою позбавлення від академічної недоброчесності став Наказ МОН від 14 липня 2015 р. № 758 «Про оприлюднення дисертацій та відгуків офіційних опонентів». В першому пункті наголошується, що всі заклади вищої освіти повинні опублікувати на своїх сайтах дисертації, прийняті до захисту. Таким чином, тепер ми цілком можемо самостійно робити перевірки на плагіат та пересвідчуватися у дисертаційних роботах, тому що на тепер дисертації і безпосередньо відгуки на них стали загальнодоступними [16, с. 91].

Також сам Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII передбачає заходи щодо запобігання плагіату. Згідно зі ст. 6 ч. 6 цього Закону, до процедури захисту безпосередньо дозволяються дисертації (наукові доповіді), підготовлені здобувачем наукового ступеня на основі особисто здійсненого дослідження, тобто самостійно. У разі виявлення в представлений до захисту праці випадків наявності академічного плагіату присудження претенденту відповідного наукового ступеня скасовується. Зафіксовано, що наявність фактів плагіату у вже захищеній дисертаційній роботі (чи науковій доповіді) вважається достатньою підставою для відміни рішення спеціалізованої вченої ради закладу про присудження актуального наукового ступеня і видачу підтверджуючого диплома.

У статті 69 (пункті 6) говориться, що заклади вищої освіти та наукові установи провадять належні заходи у напрямку запобігання випадків академічної недоброчесності за допомогою засобів оприлюднення (частково або повністю) результатів наукових досліджень, отриманих іншими зацікавленими особами, як наслідків власної праці та/або відтворення чужого опублікованого текстового матеріалу інших вчених без наведення авторських посилань [44].

Згідно зі ст. 7 Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 1 грудня 2022 року № 2811-IX, охорона особистих надбань стосується лише конкретних форм подання об'єктів авторського права. Загалом охорона

застосовується для усіх оригінальних творів – як оприлюднених, так і неоприлюднених, завершених та остаточно незавершених, не дивлячись на їх жанрову належність, кінцеве призначення, загальний обсяг, особливості способу вираження. Також у ст. 38 прописано, що розташування гіперпосилання у випадку, якщо означені дії мають відношення до виконання, яке було початково правомірно подане без обмеження доступу на відповідному веб-сайті, на який вказує гіперпосилання чи фреймінг, в такий спосіб, аби публічні учасники мали можливість одержати доступ до необхідного їм об'єкта з території, місця знаходження та у часі, визначеними особисто, не вважається застосуванням твору.

У разі, якщо конкретний твір було попередньо з дотриманням прав подано з обмеженнями доступу на певному веб-сайті, на який вказує гіперпосилання, але воно відкриває можливість оминати вказані обмеження доступу, дії зацікавлених осіб з розташування таких гіперпосилань вважаються використанням твору засобом надання можливості інтерактивного доступу до нього.

Розташування гіперпосилання, якщо такі дії мають відношення до виконання, заздалегідь неправомірно вказаного на веб-сайті (веб-сторінці), на який безпосередньо наявні гіперпосилання та/або фреймінг, за умови, якщо дане гіперпосилання чи фреймінг надано задля отримання фінансового прибутку та/або з усвідомленням протиправного характеру вжитих заходів стосовно до вказаних гіперпосилання та/або фреймінгу, кваліфікується як застосування виконання через представлення користувачам інтерактивної форми доступу [43].

Важливою умовою діяльності соціальних інститутів у напрямі дотримання академічної доброчесності є запровадження у державну освітню та наукові системи безпосередньо цього поняття і дотичних до нього. Задля реалізації вказаного завдання варто урахувувати Закон України «Про наукову

і науково-технічну діяльність» [47], що визначено проектом змін до Закону України «Про вищу освіту» [44, с. 8-9].

У Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність», датованому 26 листопада 2015 р., наголошується, що організаційно-правові та фінансові основи еволюції галузі наукової і науково-технічної творчості закладають підґрунтя для всебічного задоволення нагальних потреб соціуму і держави в аспекті технологічного розвитку шляхом гармонійного поєднання і взаємодії освітніх, науково-дослідних установ, бізнесових структур та інститутів влади [47].

Поміж документів за останні роки, які мають можливість впливати на освіту в університеті та сприяти запровадженню норм та практик правильного поведіння учасників освітнього процесу під час навчання, можна виокремити сумісно схвалене в грудні 2012 р. Міжнародною Асоціацією університетів та Magna Charta Observatory так зване «Керівництво для інституційних Кодексів етики в галузі вищої освіти» [70]. В цьому документі йдеться про дотримання студентами і викладачами в університетах принципів, котрі згодом повинні створити організаційну та моральну тотожність з академічною доброчесністю, як от:

- а) правдивість і етична поведінка в ході проведення наукових досліджень;
- б) справедливість та відсутність будь-яких форм утиску;
- в) всебічна прозорість, підзвітність і незалежність навчального процесу й наукової діяльності;
- г) вимогливий аналіз та визнання інших аргументованих думок та поглядів;
- д) раціональне використання активів, ресурсів і довкілля та несення за це відповідальності;
- е) відкрите розповсюдження інформації та знань;
- ж) добре ставлення до міжнародних партнерів [59, с. 16-17].

Вищенаведене «Керівництво» визначило певні норми етичного еталону поведінки та принципи організації університетської культури, звернуло увагу на основні процедури та практики, які мають до цього відношення. Також був порекомендований спосіб дотримання інституційних кодексів етики задля забезпечення відповідальності всіх без винятку закладів вищої освіти перед спільнотою за надання високоякісної освіти та виконання необхідних наукових досліджень.

На нашу думку, академічна доброчесність має набути юридичної сили, щоб використовувати слушні санкції та заходи відповідальності. Тобто, перетворитись із тільки етичних та моральних норм на правові формулювання та їх обов'язкове дотримання. Людина, вчинки якої були розцінені як порушення доброчесності, притягується до несення певної відповідальності у вигляді неможливості отримання вченого звання (наукового ступеня) або обіймання посади, а також їй може бути заборонено працювати в певних органах. Створення переліку санкцій та відповідальності є важливим засобом боротьби із плагіатом та покращення рівня освіти в наукових закладах, а також і всіх наукових здобутків.

У закладах вищої освіти передбачається наявність нормативних документів, які б встановлювали певні правила академічної доброчесності на офіційному рівні. Це можуть бути правила внутрішнього розпорядку, статут, колективний договір. Особливості сутності академічної етики мають окреслюватися у Кодексі честі (викладачів, студентів, дослідників) і Стратегії (програмі) розвитку [50, с. 8-9].

Зазвичай етичні кодекси містять в собі дві частини, а саме: правила академічного поведіння для студентів та викладачів, а також наслідки, які можуть бути у разі виявлення порушення цих правил. Кожна установа має право слідувати своєму власному переліку засад, створюючи його на індивідуальний манер.

Всілякі університети з інших країн користуються одним видом Кодексу з двох існуючих форматів. Це може бути або єдиний Етичний кодекс для всіх сторін академічного процесу, або ж поодинокі документи для різних учасників даного процесу. Не дуже часто можна побачити документи для різних областей (видів) академічних відносин, наприклад: кампуси, гуртожитки, академічні справи, фінансові справи тощо.

Загалом, для різних комплексів заходів зручніше все ж таки є Етичний кодекс у вигляді окремого єдиного документа. Але для ефективнішого впровадження правил, написаних в Етичних кодексах, ліпше було б використовувати відокремлений його варіант на декілька документів або за суб'єктами чи за галузями академічної діяльності.

Формування етичного кодексу полягає в тому, щоб дослідити рівень обізнаності здобувачів вищої освіти щодо дотримання академічної доброчесності. Корисним було б час від часу проводити діагностику того, наскільки студенти поінформовані. Це дозволить покращити загальне розуміння положень, прописаних у Кодексі та дослідити, які саме функції документа виконуються у реальному житті.

Аналіз ефективності Етичного кодексу переважно складається з двох етапів. На першому створюється сама анкета або інший вид опитування. Бажано це робити, орієнтуючись на особливості різних видів респондентів, наприклад на спеціальність, курс та факультет. Також необхідною умовою є заохочення тієї людини, яка буде займатися безпосереднім розповсюдженням цієї анкети серед респондентів, так званих модераторів. Другий етап має на увазі саме проходження створеного опитування. Подальші результати дадуть зрозуміти, які прогалини в дисципліні є у студентів. Для більш щирих та об'єктивних відповідей бажано зробити анкету анонімною та залучити того працівника, який є незалежним у своїй позиції та не має ніякого відношення до респондентів та викладачів закладу вищої освіти.

Щойно отримавши та перевіривши результати, викладачам варто зробити їх публічне обмірковування за допомогою різних видів платформ. Під час промови є важливим роз'яснення питань, особливо варто звернути увагу на ті, що за статистикою найчастіше є проблемними у студентів [53, с. 1, 5-6].

Етичний кодекс має бути складений так, щоб кожному члену освітянського процесу було прозоро ясно сутність того, про що там розповідається. Це у подальшому сприятиме кращому розумінню стосунків між викладачами та студентами та взагалі покращить рівень академічної освіти [8, с. 48].

Науковець Я. Тицька вважає, що разом із вдалим намаганнями введення у кодексах розуміння «академічної відповідальності», слід зазначити деякі нормативні вади, які заважають реалізації цього явища. Цими характеристиками виступає відсутність закоренілих або щойно прийнятих Законом визначень, скажімо «академічний примус», «академічна відповідальність», «підстави академічної відповідальності», «заходи академічної відповідальності», «академічне стягнення», «академічна нечесність», «академічний проступок», «склад академічного проступку», «суб'єкт академічної відповідальності», «види академічної відповідальності» та «академічна правосуб'єктність» тощо [54, с. 194].

Окрім створених у кожних закладах вищої освіти Кодексів про академічну доброчесність, ще регулярно проводяться різнопланові публічні заходи з проблемних аспектів обговорення базових норм дотримання параметрів академічних правил, впроваджуються актуальні програми для перевірки наукових праць на плагіат та виконується тлумачення питань академічної доброчесності [42, с. 7].

На сьогодні університети України продовжують оновлюватися. Внаслідок того ефективність навчання, завдяки боротьби з плагіатом невпинно зростає та отримує новий рівень якості для підготовки сучасних

спеціалістів. Проте необхідним є правове регулювання сфери освіти, всіх видів навчальних закладів та організації форм навчання, форм власності, рівнів і систем [11, с. 59].

Академічні чесноти насамперед пов'язані з чесністю академічних досягнень. Всі думки авторів-науковців, тези та гіпотези потребують додаткового осмислення, доведення та поширення до більшої кількості тих, хто зацікавлений в цьому.

Наукова доброчесність не зобов'язує дотримуватися лише оригінальності думки, але має на увазі кожному досліднику робити індивідуальні висновки з вже існуючої ідеї та оцінювати, виходячи зі свого власного розуміння. Кожен науковець на початку своєї праці вже наперед знає, яка з його ідей буде імпонувати колегам, а які матеріали ще потрібно вдосконалити. Якщо розвивати свої міркування старанно, наполегливо та завзято, то це не залишиться без відзнаки.

Головний мінус плагіату, якщо не звертати увагу на недотримання моральних норм, це не тільки привласнення чужої праці, через відсутність бібліографічних посилань, що є прямою неповагою до науковця, чия роботу запозичили, а ще і те, що недоречно запозичення зневажає всю сутність самої ідеї іншого дослідника. Це привласнення не говорить про особисті думки особи, що зчинила плагіат, не відтворює власного ставлення до чийсь ідеї і не несе нічого нового, окрім бездумності несправжнього науковця, який не розвинув запозичену ідею зі своїх власних думок та поглядів, тим самим не принісши нових досягнень у науку.

На нашу думку, вчений, який застосовує плагіатну практику з метою реалізації власних амбіцій, в кінцевому результаті не отримає нічого, окрім марно витраченого часу, знецінення себе як дослідника та здобуття статусу нечесного працівника в академічному середовищі серед колег, які гідно дотримуються норм доброчесності, зафіксованих у законодавчо-правовій документації.

Висновки до розділу 1.

Отже, у першому параграфі було з'ясовано стан розробленості питання академічної доброчесності у роботах дослідників. Встановлено, що даній проблемі приділяли увагу багато вчених (соціологів, правників, юристів та ін.) і вона є добре висвітленою у вітчизняній науці.

Вивчення праць попередників з вказаної теми дозволило окреслити основні складові академічної доброчесності та шляхи підвищення академічної культури. На основі аналізу наявних публікацій авторів визначено сутність та головні концепції дотримання принципів академічної доброчесності.

У другому підрозділі охарактеризовано вітчизняну законодавчо-правову базу формування академічної культури. Вказано, що принципи академічної доброчесності зафіксовано в Законах «Про освіту»; «Про вищу освіту», «Про бібліотеки і бібліотечну справу», «Про авторське право і суміжні права», «Про наукову і науково-технічну діяльність».

Окремо розглядався такий важливий вид міжнародних нормативних документів, як «Керівництво для інституційних Кодексів етики в галузі вищої освіти» й детально розкриті положення університетських Кодексів честі. Як бачимо, вони займають важливе місце в системі законодавчо-правових документів з даного питання.

РОЗДІЛ 2.

БІБЛІОТЕКИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СИСТЕМІ НАУКОВИХ КОМУНІКАЦІЙ

2.1. Роль і функції бібліотек ЗВО

На сьогодні бібліотечні підрозділи вважаються одними із тих установ, які здійснюють інформаційне забезпечення суспільства завдяки своєму прямому відношенню до наукової сфери та комунікацій. Як зауважує завідувачка науково-методичного відділу Наукової бібліотеки ім. М. Максимовича КНУ імені Тараса Шевченка Н. Якуніна, через досить великий попит на літературу, особливо під час виконання певних досліджень, бібліотеки закладів вищої освіти стають невід'ємним допоміжним засобом для цього [67, с. 123].

Важливим кроком для того, щоб мати змогу добре відобразити наявні колекції матеріалів у бібліотеці та спростити їх пошук для співвітчизників та іноземців, стало ухвалення у 2017 р. 22 березня Кабміном України Постанови № 177 під назвою: «Про припинення використання Бібліотечно-бібліографічної класифікації та впровадження Універсальної десятикової класифікації».

Як і очікувалось, зараз більшість людей виказують бажання виконувати свою роботу, користуючись електронними засобами отримання інформації та сидячи за своїм робочим місцем. Багато сучасних бібліотек серед своїх переліків послуг можуть забезпечити опрацювання матеріалів саме в електронному, а не письмовому вигляді. Через карантинні обмеження останніх років книгозбірні, як і безліч інших установ, були змушені зайнятися розвитком своїх сайтів та соціальних мереж, аби бути на зв'язку із клієнтами та надавати літературу у дистанційному форматі. З одного боку, це можна назвати своєрідним поштовхом до більшого розвитку технологій у системі роботи бібліотек, що не могло не вплинути на

розширення чисельності користувачів, а також наповнення джерельної бази з числа ресурсів віддаленого доступу [67, с. 123-124].

Слід зазначити, що бібліотеки закладів освіти відносяться до категорії спеціальних, оскільки покликані задовольняти окремі інформаційні запити читачів, що диктуються особливостями сфери їх роботи (виробничої, науково-дослідної, навчально-освітньої, управлінської), на базі галузевого або багатогалузевого фонду. Спектр читачів тут, зазвичай, обмежується спеціалістами, задіяними у конкретній сфері, працівниками установ та підприємств, у структурі яких знаходиться бібліотека. Даного типу спеціальні книгозбірні зорганізуються з урахуванням наявної у державі ієрархічної побудови науки, освіти, культури чи виробництва. З того приводу вони переважно не є самостійними організаціями, а знаходяться у підпорядкуванні установ і підприємств різної форми власності, науково-дослідних організацій, і провадять обслуговування користувачів-фахівців, які є їх співробітниками.

Головна перевага спеціальних бібліотек випливає з того, що вони оптимально споріднені із напрямом професійної діяльності працівників різної спеціалізації, тому що за своїм функціоналом та структурними моментами досить тісно пов'язані зі згаданими установами. Загалом, вони здатні: чітко визначити бібліотечно-бібліографічну інформацію, а також системно забезпечити спеціальними виданнями усіх фахівців даної організації.

Відповідно до ст. 6 діючого Закону України №1561-III, датований 16 березня 2000 р. «Про бібліотеки і бібліотечну справу», до категорії спеціальних з урахуванням основного призначення, зараховуються бібліотеки галузевих академій наук, науково-дослідних інституцій, різнопланових навчальних закладів, підприємств, установ, організацій [45]. Тобто, це достатньо чимале за своїм фондним наповненням та функціоналом число книгозбірень.

Маємо зазначити, що досліджувані бібліотеки у межах закладів вищої освіти є науковими, оскільки відіграють роль центрів новітніх знань. Це ще й спеціалізовані осередки формування професійних вмінь, на підтримку діяльності яких держава спрямовує потужну фінансову допомогу, що стосується:

- 1) поповнення фондів;
- 2) забезпечення збереженості і надання можливості безперешкодного доступу усіх читачів до документів та інформаційних даних;
- 3) створення максимально прийнятних умов роботи для спеціалістів і споживачів інформації;
- 4) організації функціонування бібліотеки на базі застосування сучасних комп'ютерної техніки та новітніх програмних продуктів;
- 5) надання доступу до вітчизняних та світових ресурсів через портали книгозбірень;
- 6) забезпечення будівлями згідно з вимогами стандартів щодо експлуатації приміщень, інтер'єрних особливостей тощо [15].

Бібліотека закладу вищої освіти сьогодні виступає складовим елементом бібліотечної системи соціуму, робота якої ґрунтується на певних операціях і конкретних формах організації функціонування, які співвідносні ступеню розвиненості засобів суспільної взаємодії з урахуванням різних стадій історичного розвитку. Соціокультурний характер роботи книгозбірні виявляється у тій особливості, що суспільні й моральні цінності, які пропагує й поширює бібліотека, визначається рівнем поєднання досягнень технічних, соціальних та природничих галузей науки. Відповідно до того бібліотека напряму залежить від роботи певного закладу вищої освіти. Проте вона має потрібний інформаційний ресурс, що дозволяє їй вільно реалізовувати оброблення й репрезентацію інформації у межах каналів комунікації та на рівні інформаційного обслуговування споживачів інформаційних даних,

застосовуючи під час того тенденції розвитку вторинних документно-інформаційних потоків, а також результати аналітико-синтетичного оброблення інформації.

Організаційно-технологічного характеру трансформації книгозбірень в аспекті розвитку інформаційного суспільства докорінно змінили імідж бібліотеки, що сприяє процесу її функціональної адаптації та входження до системи соціально-комунікаційних відносин. Отже, книгозбірні закладів вищої освіти виконують на даний момент ще й функції медіа-центрів, які функціонують на основі духовних та естетичних пріоритетів сучасного комунікативного соціуму [58, с. 20].

Бібліотеки вітчизняних освітніх закладів як їх інформаційні осередки спрямовують власну діяльність на оптимальне задоволення нагальних інформаційних потреб їх кадрового складу й студентської громадськості у напрямках допомоги навчання, проведення наукових досліджень, здійснення педагогічної практики, та забезпечення управлінської й адміністративної діяльності.

Поетапне зміщення вектору бібліотечної роботи в бік цифрових комунікацій паралельно зумовлює зміну структурної побудови й функцій книгозбірень закладів освіти й застосуванням інноваційних форм бібліотечного виробництва й сервісного обслуговування. Так, скажімо, серед новітніх аспектів діяльності даного типу бібліотек, цікавими для їх наукової громадськості є наступні напрями:

- 1) розповсюдження наукових досліджень дослідників закладу у зарубіжному інформаційному середовищі;
- 2) гарантування можливості вільного, безперешкодного стійкого доступу до наукових праць академічної спільноти;
- 3) розробка інтегрованих інформаційних середовищ згідно з науковим напрямом функціонування установи;
- 4) застосування на практиці видавничої моделі бібліотеки;

- 5) інтенсифікація підготовки інформаційно-аналітичної продукції;
- 6) поширення наукових досягнень у соціумі тощо [57, с. 95].

Наукові бібліотеки закладів вищої освіти, зокрема, також виконують функцію із популяризації норм академічної доброчесності, зокрема, за допомогою спеціальних вкладень на офіційних сайтах та проведення різнопланових тренінгів, що передбачають розуміння засад академічної етики [4, с. 85].

Професорка Т. Мельник визначила, що сьогодні університетська бібліотечна система надає всі необхідні послуги та сприяє зручному користуванню інформаційними ресурсами. Вона дотримується думки, що якщо раніше бібліотеки були місцем спокою, то зараз там проводяться різні заходи, тренінги та є простір для спілкування з товаришами. Наявні навіть спеціальні зали для масових заходів [33, с. 27].

Для індивідуальної роботи зазвичай пропонуються міста на одного або двох людей з добре оформленими умовами для зручного читання в тиші і з гарним режимом освітлення.

У європейських країнах вважається, що бібліотеки ЗВО – це не лише зібрання книг, а й епіцентри збереження знань, які виконують свої функції з надання потрібної інформації. Завдяки ним навчальний процес може бути справді якісним, а навчальні роботи написані з дотриманням правил доброчесності. Користуючись цією метою, студенти все частіше звертаються до відповідних відділів за допомогою у пошуку літератури. Можна виокремити характерні особливості європейських та українських книгозбірень закладів вищої освіти, як от:

- безперешкодність, відкритість доступу та відсутність складнощів у користуванні;
- сприятливість умов для самостійної роботи читачів;

– економічність послуг книгозбірні (не змушують нічого додатково купувати, зокрема навчальна література може використовуватися на безкоштовній основі);

– зручність місцезнаходження та режиму роботи для читачів [33, с. 27, 29].

На думку В. Фоміних, значну роль для наукової діяльності даного типу бібліотек відіграють конференції. На них відбуваються апробації здійснених наукових досліджень та представляються нові результати проведених робіт, що може слугувати стимулом для подальшої діяльності у сфері науки [60, с. 32].

Провідна бібліотекарка науково-методичного відділу Наукової бібліотеки Хмельницького національного університету О. Великосельська одним із головних напрямків її функціонування вважає створення соціокультурної галузі та реалізацію довготривалих соціокультурних проєктів. Цього можна домогтися завдяки виконанню бібліотекою культурно-просвітницьких та культурно-дозвіллевих функцій.

Сучасні заходи бібліотек ЗВО несуть у своєму змістовому наповненні виховний аспект щодо характеру впливу на студентську аудиторію. Майже всі книгозбірні прагнуть бачити своїх випускників всебічно розвиненими й добре соціально адаптованими в громадському середовищі. Це, якраз, полягає у культурно-просвітницькій сфері роботи бібліотек.

При виконанні своїх функцій книгозбірнями застосовується різне технічне обладнання, скажімо, мультимедійне, за допомогою відображення проєктором, та традиційні і інтерактивні засоби при проведенні колективних демонстрацій. Наявність мультимедійних складових у процесі просвітницької роботи свідчить про сучасність бібліотеки та є запорукою спонукання студентів до більш активного мислення та сприйняття інформації. З причини вимушеного переходу на дистанційну форму навчання здатність проведення конференцій у додатках із відеозв'язком та

демонстрацією екрану на сьогодні може бути гарним способом створення позитивної репутації бібліотеки.

Не змінюється і одна з основних цілей бібліотечних закладів. Не перестає бути важливим намагання заохотити здобувачів вищої освіти до більш активного читання друкованої літератури [13, с. 46, 51].

Науковець Л. Чорна виокремила засоби, за допомогою яких у сучасних умовах співробітники бібліотек намагаються поширювати свій контент у соцмережах, аби не припиняти власну діяльність, не дивлячись ні на що. Це, наприклад: зйомки та викладання цікавих відеороликів у популярні мережі Інтернету (Тік Ток, Твіттер, Інстаграм та Фейсбук); співпраця разом із партнерами, спільне проведення із ними онлайн- заходів; взаємодія з користувачами; ведення офіційного сайту із зручним інтерфейсом та актуальними оновленнями [62, с. 60].

Отже, завдяки здійсненому аналізу було з'ясовано, що бібліотеки ЗВО є спеціальними науковими книгозбірнями у структурі навчальних закладів. Вони повною мірою реалізують усі необхідні функції для належного забезпечення користувачів спільноти актуальною інформацією та надають допомогу у проведенні наукових досліджень.

2.2. Інформаційне забезпечення користувачів наукових бібліотек ЗВО

Головним місцем поширення та пропаганди серед учасників освітнього процесу принципів академічної доброчесності є бібліотеки закладів вищої освіти. Вони виконують основну функцію гарантування дотримання академічних чеснот, через свою можливість доступу до інформації у будь-якому її вигляді [67, с. 4].

Фахівцями Української бібліотечної асоціації у 2018 р. було створено програму підвищення кваліфікації для бібліотечних працівників «Академічна

доброчесність та бібліотеки» після розуміння значущості заохочення бібліотеки ЗВО до роботи з популяризації норм академічної доброчесності.

У Рекомендаціях, в яких вказані засоби щодо формування та введення в університетах засад академічної доброчесності, рекомендується проведення обговорень разом із студентами з приводу дотримання правил академічної культури. Це можуть бути спеціальні інформаційні джерела, відображені за допомогою офіційного сайту та демонстрація даних методом наочного представлення матеріалу у вигляді плакатів, буклетів. Також корисним було б вироблення аудіовізуальної інформації та графічний показ її у вигляді діаграм. Крім того, пропонується проведення дистанційних курсів, семінарських, лекційних занять та тренінгів, присвячених даному питанню.

Все вищеперераховане, як правило, є звичайним явищем у бібліотеках, де не ігнорується академічна етика, а навпаки відбувається її розповсюдження серед колег бібліотеки та університету і тих, хто прийшов здобувати знання чесним та прозорим шляхом. Професорка Н. Завадська вважає, що бібліотека, окрім надання освітніх послуг та здійснення наукових досліджень, додатково має допомогти студентам одержати достатній рівень інформаційної забезпеченості задля того, щоб якомога більше знизити вірогідність випадків порушень академічної доброчесності [22, с. 47, 54].

Італійський вчений Умберто Еко докладно визначив, як слід шукати літературу для написання дипломних робіт, зокрема, у бібліотеках. Він виділяє конкретні шляхи пошуку та аналізу інформації, яка може стати у нагоді. Розпочинається робота зі звертання до систематичного каталогу, який призначений для пошуку джерел за галузями знань. Потім треба опрацювати бібліографічний покажчик, де буде зафіксовано, які нові надходження з'явилися з досліджуваної теми. Це важливо зробити, бо ніколи не знаєш, які корисні матеріали поповнили вже існуючий список праць науковців. Для цього доречно порадитися зі своїм науковим керівником та бібліотекарем, який теж може щось запропонувати на свій розсуд. Електронним каталогом

також можливо скористатися, тому що він має доступ до інших бібліотек: вітчизняних і іноземних.

На наступному кроці потрібно скласти список бібліографії. Оскільки книги не видаються за один раз у великій кількості, слід взяти декілька штук і переписати звідти всю бібліографію, розташувавши її в алфавітному порядку і викресливши елементи, що повторюються. Прочитавши початки перших абзаців, реально з'ясувати, які джерела найбільш важливі для досліджуваної теми. Ще однією порадою є те, що, за можливості, можна відксерокопіювати сторінки, які містять бібліографію, та перевірити, що можна знайти в бібліотеці, а що ні. Далі, щоб полегшити собі пошук, доречно визначити шрифти літератури на окремих картках.

Знайшовши все необхідне, слід прочитати два або три дослідження, де найповніше розглядається тема роботи. Це потрібно, щоб ознайомитись з тим, з якого боку ця тема була проаналізована. Далі корисно продовжити читати винятково досліджуваного автора і, шляхом критичного мислення, повторно сприйняти та проаналізувати, враховуючи вже прийняте до уваги при першому читанні.

Власне таким чином бібліотека може надати студентам конкретну допомогу, коли є потреба в написанні наукових робіт.

Автор Умберто Еко сам провів дослідження щодо того, якщо у користуванні є тільки міська бібліотека, яка знаходиться у далекому від університетських бібліотек місті. Він виконав довгу роботу, заради якої треба було докласти чимало зусиль. Наприкінці свого дослідження професор підвів підсумок, що якщо відомостей про тему, на яку слід писати роботу не так багато, то вистачить три дні пошуку, щоб далі вже розуміти, що потрібно робити під час процесу написання [21, с. 66-70, 91, 111].

Науковці О. Бруй, Л. Савенкова Л. та С. Чуканова визначили вплив бібліотек на стан академічної доброчесності. По-перше, це надання достатнього інформаційного забезпечення інформаційними даними. По-

друге, бібліотека сприяє здійсненню ефективних наукових досліджень шляхом пропонування певних необхідних відомостей. До спектру бібліотечних послуг входить:

- ведення занять з навчання студентів правилам академічної доброчесності;
- запровадження заходів, куди входять консультації, публічні обговорення та поради студентам, щодо правильного дотримання правил;\
- навчання з користування програмами стосовно до виявлення плагіату та з'ясування рівня схожості з першоджерелом та вторинною інформацією;
- забезпечення функціонування місця, де зберігається наукові публікації з правом перегляду матеріалів для будь-кого, хто має відповідне посилення;
- дискутування на тему чесності в академічному середовищі;
- намагання виховати у здобувачів вищої освіти прагнення виконувати всі роботи лише чесним шляхом;
- продовження дослідження можливих шляхів покращення рівня академічної доброчесності серед всіх учасників, залучених до того [10].

Для вдалого виконання згаданих вище практик, спрямованих протистояти плагіату, необхідні також висококваліфіковані фахівці, які володіють потрібними навичками.

Щоб викладати дисципліну, мета якої – надати інформацію з академічної грамотності педагогу, ніяк не обійтись без базових знань з правил, які входять до доброчесної поведінки. Також, звичайно, важливими є методи пошуку потрібної інформації в інформаційному середовищі та основні джерела для здійснення пошукових операцій (вітчизняні та іноземні). Викладач повинен вміти працювати з бібліотечним каталогом, бути здатним грамотно провадити пошук. Потрібно знати авторське право та законодавство щодо інтелектуальної власності. На українському та міжнародному рівнях володіти інформацією про норми оформлення

використаних джерел. Сюди відносяться державні стандарти та вміщені в них правила цитування, вимоги до бібліографічного опису тощо. Актуальною залишається обізнаність про пошукові системи з відкритим доступом до інформації, наукових публікації та літератури. Важливо також знати методику наукометричних вимірювань кількості наукових публікації та мати уявлення про бібліометричні вираховання числа книг, періодичних видань тощо. Ще бажано було б вміти донести навчальний матеріал до особливої групи учнів, наприклад іноземців [10, с. 4, 7-8]

У публікації вченої О. Бруй зазначається, що для правильного оформлення посилань бібліотеки пропонують своїм клієнтам такі послуги:

- 1) практичні поради з використання;
- 2) оглядові семінари;
- 3) персональне обговорення;
- 4) виправлення бібліографічного переліку (редагування згідно з правилами бібліографічного опису);
- 5) тренінги [9, с. 17].

2016 р. Українською бібліотечною асоціацією був створений та представлений громадськості проєкт під назвою «Культура академічної доброчесності: роль бібліотек» за участі Посольства Америки в Україні. Він регламентує залучення абсолютно всіх існуючих бібліотечних установ до співробітництва щодо протидії плагіату у будь-якій його формі та хабарництву в освітньому середовищі та більшому поширенню академічних чеснот загалом в цивілізації [32].

Професорка С.О. Чуканова у своїй презентації розповідає про дисципліни, які створені для протидії плагіату [63]. Курс навчання на бакалаврській програмі складається з тематичних модулів, які розподілені на певні курси. На першому році навчання вивчається, що таке академічна доброчесність та розглядається етичний кодекс університету. На другому курсі аналізуються програми, спрямовані на виявлення плагіату та

розповідається, як саме ними користуватися. На третьому курсі опрацьовуються заходи, що спрямовані на перешкоджання хабарництву в університеті. Здобувачі вищої освіти повинні засвоїти таке поняття, як «корупція в академічному середовищі». Також їм надається інформація про види корупції та дії, спрямовані на спротив їй. На четвертому курсі викладається дисципліна з перевірки джерел. Її загальною метою є навчити студентів користуватися різними типами ресурсами для пошуку необхідної літератури; використовувати звичайний та розширений пошуки та виконувати інформаційний пошук за принципом релевантності. На магістерському рівні освіти опановується система викладання принципів академічної доброчесності та розглядаються наукові дослідження у цій сфері [63, с. 8-9, 16-21].

Автори О. Прокопова та О. Ляска зауважують, що одним із засобів роботи університетських бібліотек на шляху запобігання плагіату є контроль над науковими публікаціями, що видаються і тими, що вже були опубліковані. Такі функції можуть виконувати спеціальні компетентні відділи. Також, якщо плагіат, на жаль, був виявлений, то за цим неодмінно слідує покарання, яке застосовує вже адміністрація закладу вищої освіти по відношенню до порушника [46, с. 153-154].

Науковець І. Беззуб відзначає, що на сьогоднішній день бібліотечні установи виконують не лише функцію надання навчальних матеріалів та літератури здобувачам вищої освіти та викладацькому складу, коли це потрібно. Вони також виступають зв'язком між іншими відділами університету та установами, наприклад: школами, видавництвами та технікумами. Одною із цінностей бібліотек є те, що вони здійснюють обмін своїх книжкових ресурсів та інформації між іншими бібліотеками, студентами, що, звичайно ж, зменшує вірогідність виникнення недоброчесних випадків під час навчання та є певним внеском у культуру держави.

Дуже не малу роль для якісного забезпечення інформацією клієнтів бібліотекою відіграють електронні ресурси та каталоги, тобто інформатизація бібліотечної системи. Сюди входить розвиток автоматизованої інформаційної бібліотечної системи (АІБС). Це дає можливість розвивати комунікацію із користувачами, створювати зручніший обмін інформаційними продуктами та ставати однією з найпрогресивних бібліотек. Все вищеперераховане полегшує пошук потрібної літератури, що також спонукає студентів до самостійного написання наукових робіт [5, с. 62-63].

Отже, як бачимо, у роботі наукових бібліотек ЗВО на сучасному етапі розроблений і пропонується широкий спектр різнопланових послуг, що дозволяють суттєво підвищити рівень інформаційної обізнаності користувачів, а також сформувати необхідні навички для організації наукової роботи з урахуванням принципів академічної культури.

2.3. Практика протидії плагіату у ЗВО в аспекті діяльності спеціальних наукових бібліотек

Введення правил дотримання академічної доброчесності в університетах спричинено невиконанням всіх або деяких з них на практиці. Причинами того можуть бути: нерозуміння прийнятих у спільнотах норм академічної доброчесності, її недостатнє правове регулювання, неможливість застосування електронних програм, призначених для перевірки навчальних робіт на плагіат та помилкове відображення результатів тієї самої перевірки. Все вищеперераховане бажано було б удосконалити за допомогою чітко визначених дій та заохочення всієї академічної спільноти до дотримання приписаних правил академічної доброчесності при організації наукової діяльності [42, с.7-8].

Відповідно до вказаних вище аспектів наукові бібліотеки ЗВО також будують свою діяльність з урахуванням положень загальної політики

навчальних закладів у напрямі навчання академічній культурі. Певні вимоги щодо дотримання академічного кодексу стосуються як науково-педагогічних кадрів, так і студентської аудиторії. Так, скажімо, у багатьох випадках студенти не вважають обов'язковим слідувати приписаним правилам академічної доброчесності з особистих міркувань. Тому причиною може бути недостатнє наголошення з боку правильного оформлення посилань та інші значні сторони академічних чеснот [39, с.146].

Дослідники виокремлюють наступні види плагіату:

а) просте дублювання та видання чужої роботи за свою власну без надання посилань;

б) додавання чиєїсь роботи або її фрагментів у свою без оформлення належних посилань;

в) заміна літер на іншомовні та підміна знаків, також перефразування чужого тексту;

г) запозичення інших джерел без виконання самостійного їх аналізу та опрацювання [14, с. 8].

Також плагіат можна поділити на такі два види, відображені у вигляді таблиці: [12, с.137-138] (див. табл. 2.1.).

Таблиця 2.1.

Класифікація видів плагіату

Навмисний	Ненавмисний
Плагіат шляхом свідомо присвоєного авторського права, рекламний (цілеспрямоване, навмисне застосування розповсюджених назв, імен, на справі не маючи при нічого схожого з ними, задля віднайдення та заохочення клієнтів) і диверсійний (подання неправильних інформаційних даних, переслідується мета, аналогічна рекламному плагіатові);	Грунтується на спонтанному наслідуванні чи співпадінні певної ідеї, теорії, положення або відкриття, запобігти чому фактично неможливо, зважаючи на те, що будь-який новий винахід спирається на попередньо напрацьовану практику. Зазначений вид плагіату характеризується такими різновидами: – підсвідомий (йому притаманні

	<p>природні і логічно-обґрунтовані висновки внаслідок вивчення попередньо опублікованих праць;</p> <ul style="list-style-type: none"> – випадковий (самостійне формулювання деяких висновків по факту власної наукової роботи, до яких паралельно можуть прийти у різний час зовсім не пов'язані між собою дослідники; – тиражований (коли використовуються посилення інформаційних відомостей не на оригінальний документ, а на більш розповсюджений та частіше застосовуваний текст, що може і не виступати первинним джерелом); – завуальований (зумисне або не цілеспрямоване застосування авторського права без конкретних на те посилань).
--	---

Професор О. Рожко при аналізі результатів власних досліджень, які стосувалися плагіату, відокремлює дві персональні риси. Першою з них є суб'єктивні або особистісні риси. До них відносяться бажання здобути слави, ледарювання, збагачення за чийсь рахунок, заздрощі, відсутність креативного мислення. Друга риса виступає як об'єктивна. Цими факторами є: швидке розвинення мережі Інтернет, велике навантаження на уразливу особистість, прогалини у законодавстві, відчуття безкарності, велика зайнятість студентів, процеси глобалізації, здатність людей запозичувати щось, нерішучість у діях задля захисту своїх авторських прав через незаконне використання кимось своїх праць [6, с. 27].

Звертаючи увагу на те, що академічна недоброчесність загалом бере свій початок у навчальних закладах, слід добре влаштувати систему кадрової політики, яка б стала одним з основних важелів протидії плагіату в освітньому процесі. Співробітник, який дотримується правил академічної доброчесності, повинен завжди мати впевненість, що він є повноцінним

науковцем, не залежачи від тих, хто відноситься до закладу вищої освіти як до об'єкта прибутку. Якщо все відбувається з точністю до навпаки, то всі інші заходи щодо поширення академічної доброчесності є безрезультатними.

Для забезпечення вказаного напрямку актуальними є наступні дії:

а) регулювання порушень доброчесності на законодавчому рівні, створення суверенних національних агенцій-арбітрів, які займатимуться розв'язанням конфліктів у межах академічної доброчесності для того, щоб захистити інтереси викладачів і студентів;

б) формування для студентів тестування у комп'ютерному режимі за допомогою ставлення оцінки роботи одразу після проходження тесту;

в) переінакшення системи оцінювання знань та майстерності студентів, що передбачає перевірку рівня навчальних досягнень іншими викладачами, які не мають відношення до того ЗВО, в якому навчається студент. Прикладом того може бути започаткування центрів незалежного оцінювання [54, с. 194].

Провідні соціологи В. Ткаченко, Л. Кожекіна, О. Денисюк проаналізували ефективність процедур протидії плагіату, якими нерідко послуговуються у закладах вищої освіти [56]. Дослідження проходило у два етапи. На першому відбувалася перевірка офіційних сайтів університетів на присутність засвідчених методів запобігання плагіату та тлумачення цього поняття загалом. Дослідниці визначили, що у половини перевірених ЗВО є описаним розуміння плагіату. З боку статистиці було з'ясовано, що 13% установ містять своє власне положення щодо перешкоджання плагіату. 4% ЗВО розмістили інформацію щодо плагіату в інших нормативних документах. Для 9% редакції наукових журналів ухвалили норми перевірки на плагіат для надісланих на публікацію робіт. Ще 24% перевірених мають нечіткий порядок перевірки робіт на плагіат. Також є формальне коротке згадування плагіату у Положенні про організацію навчального процесу або як цитування п.8 ст.16 Закону України «Про вищу освіту» у Положенні про

відділ внутрішнього забезпечення якості (чи його аналог).

Другий етап дослідження полягав в опитуванні працівників адміністрацій ЗВО щодо практик протидії плагіату. На цьому етапі вдалося визначити відомості про те, що тільки три університети, що складає 2% зі 138 закладів ніяк не реагують на випадки плагіату. Для тих вишів, які виконують заходи, спрямовані на подолання плагіату, найбільш популярними є поширення інформації серед студентів про саме визначення плагіату та наслідки за спроби його застосування. Також туди входять навчання правильному оформленню бібліографічних посилань на використанні джерела у наукових роботах та уточнення студентам того, що запозичення чужої праці без посилання на неї не є припустимим ні в якому разі. У невеликій кількості випадків користуються попитом методи, які покликані зменшити обсяг плагіату у роботах, наприклад: створення таких практичних завдань, відповіді на які неможливо знайти в інтернеті, коли передбачається виконати завдання самостійно. Також це заміна декількома невеликими за обсягом завданнями одного великого письмового. Під час дослідження було з'ясовано, що 80% опитаних виконують перевірку робіт на плагіат задля його протидії та уможливлення. Констатовалося, що 96% респондентів застосовують різні засоби перевірки на плагіат.

Ті 129 ЗВО, які увійшли у попередні 96% стверджують що в більшості випадків перевірку здійснюють фізичні особи, тобто наукові керівники (67%) та кафедри (39%). Найчастіше перевірка виконується окремими викладачами, якщо він сам вирішує чи потребує робота студента перевірки та видавничим відділом, відділом забезпечення якості освітньої діяльності або їх аналогами, що складає приблизно 25% для кожного різновиду.

Переважаю пересвідчуються у відсутності плагіату під час перевірки кваліфікаційних робіт. При відповідях на запитання опитування магістерські роботи здебільшого фіксували як кандидатські або докторські дисертації (тобто 90% та 82%) [56, с.84-85].

Дехто з ЗВО ухвалюють свої власні «Положення про запобігання академічному плагіату».

У переважній більшості цих положень до плагіату відносять:

- а) зміна слів та їх порядку у джерелі, написаним іншим автором або повторювання конструкції оповідання при відсутності будь-якого посилання;
- б) публікування роботи, створеної третьою особою за замовленням викладача або студента;
- в) списування в інших студентів письмових робіт;
- г) підробка результатів дослідження, представлення неправдивих показників;
- д) копіювання відомостей з одного джерела на масу інших, тим самим створення великого тиражу інформації без згоди автора;
- е) неодноразове видання чужої інформації в іншому джерелі при наявності реального підпису автора й посилання на літературу;
- ж) змінювання вже виданої інформації додаванням нової інформації без згоди автора та зманювання слів;
- з) створення з декількох чужих текстів свого та виправлення без дозволу.

Цим може бути зменшення чужої інформації, коригування сенсу, стилю та граматики.

Як правило, для виконання перевірки робіт на плагіат радять користуватися програмами по типу AntiPlagiarism. Проте, слід зазначити, що жодна з них ще не пройшла сертифікацію МОН України. Попри це, викладачі доволі часто застосовують означені програмні продукти. Не дуже розвинутою серед студентів та викладачів є система перевірки доброчесності за допомогою технічних засобів. Викладачі не дуже активно використовують спеціально пристосовані програми. Найчастіше попитом користується звернення до пошукової системи Google або робота з безкоштовними сайтами, призначеними для перевірки праць на плагіат. Вони містять значні

обмеження. Деякі студенти роблять так, що перевіряють свої власні роботи задля того, щоб відредагувати їх у такий спосіб, аби можливість виявлення плагіату ускладнилася. Це, звичайно, є використанням програми не за її призначенням.

Потрібний прохідний відсоток унікальності визначається уповноваженим працівником наукової бібліотеки ЗВО, або викладачами кафедри згідно з офіційно прийнятим певним навчальним закладом «прохідним порогом», але найчастіше, якщо показник нижче 40% або 50%, то наукова праця підлягає переробленню [17, с. 9-10].

На думку професорки Л. Мірошниченко, головне в кожній особистості виховувати прагнення свідомо слідувати правилам академічної доброчесності не через страх покарання, яке може бути застосоване у випадку порушення приписаних норм, а через власні почуття та сумління. Це повинен бути справжній орієнтир, на що треба рівнятися [36, с. 96].

Характерною ознакою зарубіжних закладів вищої освіти є те, що вони, окрім загальнозживаних кодексів честі, також використовують спеціальні підручники для студентів, де розкриті особливості академічної доброчесності та види її порушень. Так, у виданні Массачусетського технологічного інституту (м. Кембридж, США) за авторством П. Бренеке під назвою «Академічна доброчесність в Массачусетському технологічному інституті» зазначено, що до різновидів академічних правопорушень відносять такі: обман чи шахрайство із застосуванням матеріалів, заборонених до використання у процесі складання іспитів, у тому числі, інформаційних даних, збережених на електронних носіях; копіювання й списування в інших суб'єктів освітньої діяльності; здача викладачеві однієї й тієї ж самої виконаної роботи як принципово різних завдань; плагіатне запозичення ідей або цитатних фрагментів тексту з опублікованих документів без обов'язкових лапок і відповідних посилань на оригінал; здача на перевірку та оцінювання навмисно списаної роботи та представлення її як власної;

придбання наукової роботи шляхом оплачування послуги з її підготовки; належно не погоджене співробітництво, позбавлене дозволу закріпленого працівника-інструктора [38, с. 84].

Професор Віктор Андрущенко визначає декілька об'єктивних причин звертання до плагіату [2]. Зокрема, першою причиною є не посилання на первісного автора. Це сформувалось ще з радянських часів, коли дозволялося цитування класиків таким чином, щоб ніяких відхилень від оригіналу не спостерігалось, за спеціальними належними правилами, бо будь-які відмінності вважалися дуже серйозними злочинами перед наукою. З тих пір розповсюдився досвід відсутності посилань на першочергового автора, сторінку та саме видання здебільшого, щоб ніяких розбіжностей не було. Переважно більшість науковців старшого покоління запозичило цей метод та передало у майбутньому молодим діячам.

Другою причиною є те, що на комп'ютерах науковців збережено багато матеріалів або чужого авторства, або ж свого, і вони використовують їх у цілях привласнення та видачі за «своє».

Також поширеною проблемою є те, що багато дисертаційних робіт виконуються на замовлення. Зазвичай фінансово забезпечені особи, які мають відповідний статус та посаду, тобто, державні службовці та політики, наймають науковців та замовляють в них роботу, вимагаючи результату, якого самі не спроможні досягти.

Не обходиться без того, що плагіат йде ще з часів навчання у школі, коли дитина вважає кращим та найшвидшим способом списати готове домашнє завдання в однокласника або ж з іншого джерела. Це дійсно досить простий варіант, який економить час, але плата за це теж велика, бо і надалі людина нічого не пізнає нового з тієї інформації, яку не зрозуміла. Також це обман та шахрайство, тому що оцінка, яку отримає учень, не співпадатиме з його реальними знаннями.

Як вважає професор, для викорінення проблеми плагіату доречно перевірити правила бібліографічного посилання на літературу, провести круглі столи та конференції на тему наукових досліджень та академічної доброчесності.

Наступним кроком пропонується ввести спеціальний курс для студентів будь-якого рівня навчання щодо правил проведення наукових досліджень, сутності академічної доброчесності.

Третій крок полягає у тому, щоб вчити дітей ще з шкільних класів орієнтуватися на свою совість та моральні якості. Це повинно бути одним із стримуючих факторів при спробі списування або вдавання до іншого виду плагіату. Необхідно ще з раннього віку виховувати в дитині духовні чесноти для того, щоб вироста людина, яка б елементарно не дозволяла би собі вдаватися до порушення академічної доброчесності через власні погляди. Також це сприяє покращенню оточуючого світу, бо чим більше людей буде дотримуватися етичних норм, тим цивілізованіше стане суспільство [2, с. 9-10].

Дисертації як вид наукової праці виокремлюються українським законодавством серед інших академічних текстів через важливість їх перевірки на академічний плагіат. Спеціалізовані вчені ради в своїй компетентності не повинні змушувати дисертанта робити перевірку дисертаційного дослідження власноруч або просити надати письмового доказу у вигляді довідки або якогось іншого документу щодо результатів перевірки.

Дуже важко здійснити стовідсоткову перевірку на відсутність плагіату через складність розпізнавання некоректних знаків, тому довідка про це не має значення. Інший шлях полягає у намаганні академічної спільноти провести якомога точнішу перевірку дисертаційних текстів [35, с. 31-32].

Для розпізнавання плагіату у наукових працях можна використовувати безкоштовні і платні програми.

Виділяють такі безкоштовні програми, які передбачають можливість вільного доступу, простий інтерфейс та виявлення фактів недоброчесного використання роботи:

- а) Plagiarisma (найточніше програмне забезпечення);
- б) Advego Plagiatus (дозволяє перевірити унікальність за будь-якої швидкості інтернету в повністю автоматичному режимі);
- в) Copyscape (використовується, коли контент одного сайту без дозволу копіюється на інший).

Слід також зазначити, що ЗВО, зокрема їх науковими бібліотеками, активно застосовується практика перевірки наукових праць платними програмами, рекомендованими МОН України. Так, наприклад, в Сумському державному університеті використовуються такі платні програмні продукти, як от:

а) Unicheck (здійснює перевірку різноманітних текстів на предмет виявлення запозичених текстових фрагментів з відкритих джерел у мережі Інтернет чи внутрішньої користувацької джерельної бази. Вказаний сервіс гарантує підтримання документів з розширенням та у форматах .doc, .docx, .rtf, .txt, .odt, .html, .zip, .rar, .xls або .pdf).

б) StrikePlagiarism (надаються доступи до всіх баз даних, що означає можливість при перевірці побачити скопійовані один у одного фрагменти) [19, с. 13].

Маємо зауважити, що у практиці окремих ЗВО активно реалізується послуга із перевірки наукових текстів за допомогою вказаних вище програм саме у наукових бібліотеках закладів. Зокрема, у Науковій бібліотеці Київського національного університету культури і мистецтв провадиться перевірка усіх кваліфікаційних робіт програмою «Unicheck». Тобто, Наукова бібліотека реалізує перевірку поданих наукових праць і провадить консультації з усіх можливих проблемних аспектів стосовно до виявлення плагіату в текстах. У зв'язку з тим дані послуги зареєстрованим читачам

пропонуються безкоштовно та проводяться протягом 5 днів у залежності від загального обсягу представленої праці та текстових файлів.

Таким чином, у ЗВО та їх спеціальних наукових бібліотеках провадиться чимала робота із протидії плагіату в освітній і науковій діяльності, у тому числі, за рахунок використання спеціальних програмних продуктів.

Висновки до розділу 2.

За результатами дослідження встановлено, що наукові бібліотеки як спеціальні підрозділи є складовою частиною закладів, установ, організацій. Наукові бібліотеки закладів вищої освіти відіграють важливу роль, виконуючи усі необхідні функції для належного забезпечення користувачів спільноти певного навчального закладу актуальною інформацією, та надають допомогу у проведенні наукових досліджень.

Як вдалося з'ясувати, наукові бібліотеки ЗВО пропонують читачам набір послуг із забезпечення потрібною інформацією, зокрема у процесі реалізації наукових досліджень.

Книгозбірні допомагають спільноті закладу отримати необхідні навчально-методичні матеріали для покращення освітнього процесу. З метою інформаційного забезпечення студентства проводяться заняття з навчання академічній етиці, здійснюються консультації тощо (більш детально про це піде мова у наступному розділі).

У ЗВО та їх спеціальних наукових бібліотеках приділяється значна увага протидії плагіату в освітній і науковій діяльності. Напрацьована певна практика щодо перевірки представлених праць за рахунок використання спеціальних програмних продуктів (Plagiarisma, Advego Plagiatus, Copyscape, Unicheck, StrikePlagiarism та ін.)

РОЗДІЛ 3. ВИВЧЕННЯ ДОСВІДУ НАУКОВИХ БІБЛІОТЕК ЗВО З ДОТРИМАННЯ ВИМОГ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»)

3.1. Історія створення та основні напрями діяльності установи

Потужним інформаційно-просвітницьким, науковим, дослідницьким, культурно-освітнім центром сучасної інформаційної грамотності може вважатися Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія», що є академічним ресурсним осередком на основі провадження бібліотечно-інформаційних функцій, поєднаних з технологічними сервісами навчального закладу. На сьогодні бібліотека являє собою інтелектуальний центр університету, що пропонує традиційні й новітні ресурси, інноваційного характеру послуги задля покращення навчання, викладацької діяльності, а також проведення наукових досліджень.

Наукова бібліотека НаУКМА починає свою історію з 1992 р. і є подовжувачем традицій книгозбірні Києво-Могилянської академії. Але дату створення бібліотеки точно не можна назвати. Є припущення, що вона почала працювати ще з 1615 р. за епохи Київської братської школи. Основоположник Київської колегії Петро Могила заповів бібліотеці у 1647 р. особисту книжкову колекцію (2131 видання), ввівши, тим самим, звичай дарування книг бібліотекам [25].

У XVII–XVIII ст., завдяки допомагам меценатів у вигляді внесків, створювалися фонди бібліотеки. Відповідно до свідчень того часу, книжкові видання та рукописні матеріали зберігалися у різних місцях, зокрема на другому поверсі трапезної церкви Святих Бориса і Гліба, згодом перейменованої на Святодухівську.

Якщо у XVII ст. фонд бібліотека нараховував близько 3,5 тис. книг, то наприкінці XVIII ст. вже складав 12 тис. українських і зарубіжних творів, що репрезентували різні сфери людської діяльності.

У II половині XVIII ст. (1768 р.) вихованець закладу М. Бантиш-Каменський сприяв започаткуванню відокремленої, або, інакше кажучи, бурсацької міні-бібліотеки для небагатих студентів, віддавши даром 145 книжок, – в першу чергу, дублетних примірників навчальної літератури. Поміж друкованих видань, у т.зв. Великій бібліотеці була певна кількість рукописів, лекційних курсів, хронік, літописів, конспектів, наукових праць, а також унікальні стародруки часів XVI–XVII ст., рукописи та інкунабули. На жаль, протягом означеного часу в історії Києва трапилося три пожежі: 1658, 1775 та 1780 рр., де під час останньої було втрачено 8632 томи, а сумарно залишилося менш 2 тис. одиниць зберігання [69].

Наприкінці XIX ст. бібліотека Київської духовної академії, об'єднана з бібліотечною установою Києво-Могилянської академії, мала у власному фонді близько 150 тис. книжкових видань, а також до 800 рукописних зібрань.

Припинення діяльності Академії на початку 1920 р. та соціально-політична ситуація стали причиною ледве не цілковитого руйнування книгозбірні. Під час існування СРСР переважна кількість книг була остаточно втрачена або передана до інших установ.

Відтворенню бібліотеки вже за пострадянського періоду в умовах відродження Києво-Могилянської академії (1991 р.) сприяла низка благодійних фондів і громадських товариств, ряд бібліотечних установ, доброчинці з України та деяких інших країн світу. Докладені зусилля мали свої плоди, оскільки вже 1993 р. у фонді бібліотеки зберігалось 38 тис. томів, а саме її приміщення включало 2 читальних зали, а також абонементний відділ обслуговування, розташований у першому корпусі НаУКМА. Згодом

структура установи розширилася за рахунок відкриття відділу періодики. Через 2 роки кількість томів вже досягла 89 тис.

1996 р. позначився в історії бібліотеки початком створення електронного каталогу і запровадженням автоматизованого оброблення читацьких замовлень і обліку книжкових видань, за допомогою спеціалізованої, інтегровано-об'єднаної автоматизованої бібліотечної системи «ALEPH 500», що дозволило суттєво пришвидшити процес отримання будь-якої інформації в базі даних. З'явилася можливість купувати книжки онлайн на сайті бібліотеки, замість звичайної карткової системи.

Протягом 1997–1999 рр. ще відбувалося подальше розширення сфери читацьких послуг у межах освітнього закладу. Так, зокрема, Академія придбала для своїх користувачів перші журнальні колекції компанії «Springer», що сприяло подальшому формуванню електронних ресурсів бібліотеки.

2001 р. відбулося формування Наукового архіву, до якого на збереження передали більш, ніж 13 тис. справ, 1 фонд закладу, документи відомих українських дослідників, викладачів Академії, представників української діаспори, а також документи навчальних установ [25].

Внаслідок одержання науково-мистецької колекції Омеляна Пріцака завдяки докладеним зусиллям та підтримці фонду бібліотеки Києво-Могилянської академії українською діаспорою в Америці, 2007 р. було започатковано Меморіальний кабінет на пошану згаданого вище діяча, де вдалося одночасно зібрати та поєднати як великий книжковий фонд, так і мистецьку й архівну колекції [69].

Завдяки Науковій бібліотеці НаУКМА у 2009 р. вперше розгорнуто новітній міжнародний проєкт під назвою «ЕЛІБУКР: Електронна Бібліотека України: створення центрів знань в університетах України». В ньому беруть участь 35 українських університетів. Цією програмою було спрогнозовано організацію та надання можливості відкритого доступу до наукової

інформації міжнародної спільноти для українських науковців та здобувачів освіти та грамотної репрезентації своїх наукових праць для вчених зі всього світу, налагодження їх співробітництва у сфері освіти та академічної доброчесності для забезпечення якісної підготовки робіт, дотримання правил публікації праць. Це також сприяло подальшому просуванню програми вищої освіти України на міжнародному рівні, прозорому та відкритому доступу до наукових досягнень, формуванню вміння створювати і користуватися електронними ресурсами, світовими практиками та здійснювати регулярний аналіз результатів роботи закладів вищої освіти відповідно до вищеперерахованих показників.

Подалі, упродовж 2016–2017 рр. актуалізувалася потреба ремонту старого академічного корпусу закладу, оскільки він, як пам'ятка архітектури XVIII ст., потребував відновлення. Незабаром влітку 2017 р. було розпочато реконструкцію. На той момент також припадає початок функціонування нової структурної одиниці Наукової бібліотеки, у вигляді її підрозділу, яким стала Бібліотека Ресурсного центру вивчення англійської мови.

На сьогодні бібліотека являє собою інтелектуальний центр університету, що пропонує традиційні й новітні ресурси, інноваційного характеру послуги задля покращення навчання, викладацької діяльності, а також проведення наукових досліджень.

Основними завданнями функціонування бібліотеки окреслюються: застосування сучасних технічних засобів у процесі діяльності, створення наукової бібліографії, введення та підтримка новітніх інформаційних сервісів для клієнтів, а також робота над раритетними і важливими фондами [40].

Призначенням бібліотеки вважається формування, зростання та захищення наукової інформації, первинних документів, які мають відношення до університету та є інтелектуальною цінністю. Також виконується функція забезпечення доступу до отримання інформації всім діячам освітнього процесу шляхом відкритості та легкої доступності.

Наукова бібліотека кооперується з іншими підрозділами цього університету та світовими і вітчизняними, пропонуючи послуги зі сприяння дослідженням та академічним програмам [37].

Головними напрямками роботи наукової бібліотеки НаУКМА є:

- підтримка освітнього процесу шляхом забезпечення читачів періодичними, неперіодичними, продовжуваними виданнями й надання вільного доступу до актуальних баз даних, різновидів інформації;

- допомога дослідникам з проблемних аспектів навчання інформаційної грамотності;

- налагодження взаємодії та супровід наукової праці від самого початку і до фінальної стадії, консультування на усіх етапах проведення дослідження;

- партнерське обслуговування як власних (університетських) користувачів, так і надання усього спектру інформаційних послуг/ресурсів різним категоріям користувачів з інших вітчизняних і зарубіжних закладів, бібліотечних установ, а також участь у наукових форумах, тренінгах, проєктах;

- організація навчання кадрового складу Наукової бібліотеки НаУКМА, забезпечення розвитку матеріально-технічної бази й наявних приміщень, сприяння створенню її позитивного іміджу [37].

Структуру Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія» формують такі підрозділи:

- 1) Відділ комплектування документів (виконує каталогізацію, комплектування, предметизацію видань, їх технічну й наукову обробку, сумарний облік, списання документів, обмін книгами).

- 2) Інформаційно-бібліографічний відділ (займається створенням, поповненням та керуванням повнотекстовими і бібліографічними електронними ресурсами: базами даних за певною проблематикою, такими як: «Видання та публікації про НаУКМА», «Праці викладачів НаУКМА»

тощо; підготовкою тематичних бібліографічних покажчиків та біобібліографічних посібників категорії «Вчені НаУКМА»; наданням довідково-бібліографічних послуг у реальному та віртуальному режимах; організацією та проведенням виставкових заходів, днів інформації та науки, різнопланових презентацій і т.п..

3) Відділ зберігання бібліотечно-інформаційних ресурсів (забезпечує організаційні моменти функціонування книгосховищ, здійснює керування станом збереженості фонду, веде його переоблік).

4) Відділ рідкісних книг та рукописів (налагоджує та реалізує роботу з фондом унікальних і рідкісних видань, колекційними зібраннями і науковим архівом).

5) Відділ інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення (провадить діяльність щодо налагодження технічного обслуговування й користування мережами, сервісами та електронними базами даних за допомогою підтримки бібліотечної системи інтегрованого типу ALEPH 500, DSpace, Omeka, Wordpress.

6) Відділ обслуговування науковою літературою (надає послуги споживачам з використання електронних ресурсів, їх застосування; влаштовує навчальні тренінги для зацікавлених осіб з методики інформаційного пошуку; консультує щодо питань роботи в бібліометричних, наукометричних базах; сприяє реалізації проектів «Цифрова колекція НаУКМА», «Інституційний репозитарій eKMAIR», «Віртуальний музей Києво-Могилянської академії»; допомагає в оформленні офіційного сайту бібліотеки; забезпечує «Матеріалами до курсів» та представляє бібліотечну установу в соцмережах).

7) Відділ обслуговування навчальною літературою (пропонує відвідувачам скористатися наявними друкованими матеріалами та відповідними сервісними можливостями) [23, с. 6].

Фонд бібліотеки включає безліч друкованих та електронних матеріалів, наприклад навчальні посібники, наукову літературу, різні довідники, періодичні видання та ін. Дуже велика частка джерел, що містяться в бібліотеці, – це публікації іншими мовами, здебільшого англійською [25].

Наразі бібліотека НаУКМА налічує у своєму складі 14 читальних залів, у межах яких налічується понад 600 користувачьких місць. Установа має також 31 комп'ютерну робочу станцію всередині таких підрозділів, як: Бакалаврська бібліотека Антоновичів, Філологічна бібліотека, Бібліотека рідкісних та цінних видань, Американська бібліотека імені Віктора Китастого (вміщує американські культурно-історичні, наукові видання, художню літературу США), Меморіальні бібліотеки О. Прицака та Дж. Мейса.

Серед фондів, які зберігаються у бібліотеці, наявні 72 колекції книжкових зібрань популярних постатей науки і культури України та іноземних країн світу (В. Брюховецького, С. Білоконя, В. Вовк, О. Зуєвського, Дж. Мейса, В. Моренця, П. Одарченка, Д. Павличка, Ю. Паславського, О. Прицака, В. Старицького, Ф. Сарани та ін.).

Також у фонді рідкісних та цінних видань міститься більш ніж 20 тис. примірників, включаючи публікації XVII – початку XX ст. та унікальні матеріали діаспори. Якщо перелічити авторів книг, що містяться у фонді, то це праці, присвячені історії становлення Києво-Могилянської академії (В. Аскоченського, Ф. Вовка, С. Голубева, Ф. Титова); видання, що побачили світ ще за життя М. Грушевського, Д. Чижевського, С. Єфремова, В. Липинського, С. Сірополка та ін. знаних діячів.

Серед сервісів, доступних клієнтам, є електронний каталог, яким можна користуватися через мережу Інтернет, завжди, коли виникає необхідність. У бібліотеці, як вже було сказано вище, працює інтегрована бібліотечна система ALEPH 500, за допомогою якої можна отримати доступ до будь-якої інформації. Зручним є те, що функціонує електронне придбання

літератури, послуги електронної доставки документів, формування навчальних ресурсів під назвою «Матеріали до курсів». Також кожен може подивитися дослідження науковців Академії в інституційному репозитарії eKMAIR.

Електронний архів Національного університету «Києво-Могилянська академія» (eKMAIR) зберігає в собі та надає доступ до наукових доробок співробітників, студентів, аспірантів, докторантів НаУКМА [25].

Отже, як бачимо, Наукова бібліотека НаУКМА пройшла досить великий шлях свого історичного розвитку. На сьогодні це потужний центр науково-інформаційної діяльності, що пропонує своїм користувачам широкий набір різнопланових послуг, має доволі складну структуру відповідно до специфіки наявних підрозділів, та містить цінні фонди як друкованих видань, так і рукописних, а також унікальні зібрання та колекції.

3.2. Аналіз форм роботи Наукової бібліотеки НаУКМА з навчання академічної доброчесності

Сучасний світ не обходиться без поняття академічної доброчесності в освітньому та науковому середовищі, оскільки воно є загальноприйнятим кодексом етичних норм. На ньому базується якість навчання та провадження наукових досліджень. Кожен заклад вищої освіти в країні керується у своїй діяльності певними правилами, які є запорукою дотримання академічного етикету та авторського права. В цьому велику роль грають наукові бібліотеки як структурні підрозділи навчальних закладів. Однією з них є Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія».

На сьогодні бібліотека – повноправний учасник академічного та науково-дослідницького процесів на базі надання послуг з оформлення,

репрезентації та вимірювання видимості та впровадження результатів наукової роботи.

Важливим напрямом діяльності установи є популяризація здобутків та навчання засадам академічної доброчесності. В ході того ураховується специфіка дослідницьких потреб різних категорій користувачів, як от: студентів, науково-педагогічних кадрів, працівників університету тощо шляхом доступності, мобільності, змістовності, зручності інформаційного обслуговування.

Загалом у бібліотеці на шляху протидії плагіату навчання академічної доброчесності провадяться наукові, навчальні, масові заходи. Цей напрям реалізується з урахуванням категорій споживачів інформації, на яку вони спрямовані, а саме:

- 1) для викладацького складу;
- 2) для студентів і аспірантів;
- 3) для інших категорій користувачів.

Скажімо, для викладацького складу ініціюється проведення наукових столів, тренінгів та дискусій з метою обговорення нових ідей задля дотримання академічної культури в університеті.

Завідувач сектору Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія» С. Чуканова зазначає, що за запитамі викладачів бібліотека організовує такі види тренінгів:

- з володіння навичками оформлення бібліографічного опису;
- з методики здійснення інформаційного пошуку;
- з управління інформаційними даними наукових досліджень, профілями та ідентифікаторами науковців тощо [64, с. 116].

Центр забезпечення якості освіти установи заохочує Наукову бібліотеку до організації заходів заради підвищення кваліфікації викладачів, у тому числі, у напрямках інформаційної грамотності і академічної доброчесності. Пропонуються, зокрема, онлайн-курси на тему: «Академічна

доброчесність в університеті» на платформі ВУМ, а також «Наукова комунікація в цифрову епоху» на одній з найбільших освітніх платформ Prometheus [64, с. 117].

Варто також зазначити, що на офіційному сайті університету у вкладці «Досліднику» наявний розділ «Інструкції, поради, презентації». Там розташовано інструкції з питань створення профілю науковця, оформлення списків використаних джерел, приклади опису документів (за ДСТУ 7.1:2006) та надання бібліографічних посилань (за ДСТУ 8302:2015).

Заслуговують на окрему увагу тренінгові презентації бібліотеки у межах проєкту за підтримки Відділу преси, освіти та культури Посольства США в Україні. Перелік заходів навчального закладу широко представлений на сайті (скажімо: «Академічна доброчесність в академічному просторі», «Академічні журнали в умовах Information Age: якість, прозорість, відкритість», «Як уникнути плагіату при посиланні на пакети даних», «Академічна доброчесність у процесі виконання наукових досліджень» тощо). Для участі у вказаній формі заходу зацікавленим особам пропонується заповнити відповідну онлайн-анкету та коротко викласти основні аргументи щодо наявної потреби у тренінгу [24].

Слід зауважити, що даний вид діяльності бібліотеки провадиться вже не перший рік. Так, 25 жовтня 2019 р. відбувся тренінг «Академічна доброчесність», у ході якого були розглянуті такі питання, як: «Що таке «Академічна доброчесність», «Запобігання плагіату посередництвом бібліографічного опису», «Дослідницька етика та управління даними досліджень», «Наукова комунікація», «Інформаційна грамотність» [57].

Важливим є те, що співробітниками наукової бібліотеки здійснюється чимала робота із навчання студентів та аспірантів принципам академічної етики. Студентів вчать грамотно оформлювати використану літературу за допомогою бібліографічного опису, оскільки це – гарантія добросовісного написання наукових робіт та отримання чесних знань під час навчальної та

інших видів діяльності. Установою також готуються вебінари, виставки матеріалів, стислі відео-інструктажі.

Працівники бібліотеки беруть участь у навчальному процесі – проведенні практичних занять до курсу «Вступ до могилянських студій» (бакалаврська програма для студентів першого року навчання включає заняття з інформаційного пошуку відомостей за каталогом, вироблення навичок роботи з науковими базами даних, формування засад щодо розуміння академічної доброчесності). На сьогодні співробітниками С. Чукановою та І. Рябець розроблений навчальний курс «Академічна доброчесність» (для магістрантів). Працівники Т. Ярошенко, С. О. Чуканова та Л. Криворучко також підготували курс «Цифрова наука та інформаційна грамотність» (для аспірантів) [64].

Співробітницею бібліотеки С. Чукановою написаний методичний посібник під назвою «Навчання академічній доброчесності в бібліотеці», що включає: теми для студентів бакалаврського та магістерського рівнів освіти; стислий курс (для вступу до спеціальності); актуальні завдання; списки рекомендованих матеріалів [52].

Згаданою вище дослідницею у співавторстві складені методичні поради, де конкретизовані основні засади щодо організації та проведення занять з проблемних аспектів академічної доброчесності для студентів закладів вищої освіти. Запропоновані два альтернативні варіанти навчання, а саме:

- 1) розширений план можливих занять, що супроводжується прикладами завдань практичного характеру;
- 2) звужений, що може застосовуватися у вигляді елемента вступу до спеціальності.

У межах бакалаврського рівня виокремлені наступні теми: «Поняття академічної доброчесності», «Кодекс честі університету» (1 курс); «Поняття плагіату. Види плагіату. Антиплагіатні програми та їх застосування» (2 курс);

«Боротьба з проявами корупції в академічному середовищі» (3 курс); «Верифікація джерел» (4 курс). Для магістрів навчання проводяться за таким спектром проблемних питань: «Методологічні засади академічної доброчесності» та «Наукові дослідження у контексті академічної доброчесності» [52, с. 2-3].

З метою розуміння наданої інформації студентську молодь активно запрошують взяти участь у таких формах роботи, як: проведенні дискусій дебатів; написанні аргументованого есе; виконанні тренувальних вправ з рецензування; підготовці виступів; підготовці ділових ігор; обговоренні тем, ситуацій, текстів за допомогою кейс-методу; вирішенні етичних проблем.

До того ж ефективно засвоєння репрезентованого працівниками матеріалу досягається за допомогою акцентування уваги на самостійній роботі слухачів, що передбачає виконання розширених завдань на основі пошуку наукових видань та інформації у наявних базах даних. Співробітники бібліотеки намагаються підсилити пізнавальний інтерес студентів і через підготовку індивідуальних видів робіт шляхом надання конкретних тем для виступів з різних аспектів наукової етики.

Маємо зазначити, що значна робота реалізується бібліотекою також із навчання академічній доброчесності інших категорій користувачів. Так, для співробітників бібліотеки влаштовуються тренінги, присвячені майбутнім тематичним заходам з питань доброчесності.

Бібліотека також реалізує масові заходи і для широких кіл користувачів. Зокрема, впроваджуються спеціальні розважального характеру, в інтерактивній формі заняття для школярів. Під час їх проведення пропонуються різні цікаві вправи з питань академічної культури. Так, досить часто використовуються розробки західних учених для певної категорії учнів (наприклад, 25 ігрових прийомів К. Фокс, зорієнтовані на формування й вдосконалення навичок документування різних джерел). Протягом заходу діти працюють у командах, отримуючи нестандартні завдання, скажімо,

шляхом розвитку здібностей цитувати оригінальні музичні джерел та компакт-диски тощо [64].

Таким чином, за результатами вивчення обраної теми можна зробити висновок, що Науковою бібліотекою Національного університету «Києво-Могилянська академія» здійснюється масштабна робота з питань популяризації й навчання принципам наукової доброчесності завдяки пропонуванню як широкого набору сервісних можливостей, так і організації чисельних допоміжних заходів для викладачів, студентів/аспірантів та інших категорій користувачів. При тому відповідно до цільової аудиторії спеціально визначається тип майбутнього заходу і робиться наголос на розвитку певних навичок і вмінь. Для викладачів переважно застосовуються круглі столи, тренінги, різноманітні дискусії. Бібліотечним працівникам пропонують тренінги та обговорення з проблемних аспектів практики організації подібних заходів. У роботі зі студентською аудиторією більшою мірою наголошується на формуванні інформаційної грамотності та володінні бібліографічним описом документів. Для дитячої аудиторії, тобто школярів, елементи академічної культури подаються інтерактивним способом.

3.3. Шляхи підвищення ефективності роботи наукових бібліотек ЗВО України з навчання академічної доброчесності

На сучасному етапі розвитку суспільства значимість роботи наукових бібліотек закладів вищої освіти все більш актуалізується. Перед усе, на підставі розгляду обраної теми у межах попередніх параграфів, видно, що саме книгозбірні даного типу реалізують конкретні напрями діяльності у напрямі поширення принципів академічної доброчесності.

Не випадково саме бібліотечні фахівці на сьогодні є найбільш кваліфікованими інформаційними спеціалістами у навчальних закладах, оскільки добре обізнані у методиці підготовки аналітичної продукції,

володіють навичками проведення моніторингів щодо публікацій науково-педагогічних кадрів та студентства певного університету у реферативних базах даних, здатні реалізовувати ефективні бібліометричні й наукометричні дослідження, вміють формувати та обслуговувати бібліографічні бази даних і бази даних праць вчених певної інституції, здійснювати редагування наповнення наукових профілів авторів тощо [58, с. 83].

Можна виокремити низку перспективних напрямів щодо покращення функціонування наукових бібліотек закладів вищої освіти у сфері академічної доброчесності:

1) Поліпшення ефективності інформаційного забезпечення наукових досліджень шляхом:

- надання вільного доступу до науково-інформаційних документних ресурсів і баз даних;

- розробка відповідної зручної системи орієнтування для повноцінної роботи у відповідних базах даних різного типу (повнотекстових, реферативних, наукометричних);

- впровадження новітніх бібліотечних спеціальностей у сфері інформаційної роботи (скажімо, так званого вмонтованого бібліотекаря, який включається до складу певної робочої групи вчених і перевіряє неопубліковані матеріали на предмет наявності плагіату);

- організація занять прикладного характеру для науковців спільноти закладу з навчання навичкам орієнтування в актуальних базах даних; вмінню архівувати власні праці в інституційному репозиторії; дотримуватися діючих канонів щодо публікування результатів дослідження тощо;

- влаштування заходів освітнього типу – тренінгів, майстер-класів, семінарських занять для різних груп і категорій членів освітнього процесу.

2) Розширення популяризації досягнень і наукових праць навчального закладу:

- супровід функціонування інституційного депозитарію на основі збору, опрацювання, опису метаданих, а також розміщення й поширення матеріалів;
- впровадження модельного варіанту діяльності бібліотеки як співвидавця наукового часопису;
- інтегрування сайту наукової періодики закладу до національної системи та фіксація її у зарубіжних міжнародних каталогах, різномірівневих науково-метричних базах, пошукових системах науково-інформаційних даних;
- організація обговорень і дискусій з питань дотримання наукової етики для учасників академічної спільноти;
- збільшення форм представлення документних наукових ресурсів (інсталяції, віртуальні виставки, флешмоби, анонси новин, квести, реклама в соціальних мережах; поширення листівок, плакатів, відеоматеріалів тощо) [10, с. 5-6].

3) Вдосконалення механізму надання інформаційних послуг:

- забезпечення безперешкодного доступу до наявних систем виявлення можливих збігів схожості тексту;
- володіння методикою проведення фахової перевірки текстових матеріалів на базі пошуку випадків текстового співпадіння та ідентичності;
- оцінювання позитивних моментів та недоліків в ході застосування різних систем, наявних у науковій книгозбірні закладу.

4) Підвищення рівня розвитку бібліометричної й наукометричної практики діяльності бібліотеки через:

- реалізацію моніторингових досліджень зарубіжного наукового інформаційного потоку;
- аналізування ступеня цитування дослідників та зміни індексів значущості наукової періодики закладу вищої освіти;

- створення належного публікаційного профілю інституції у науковій мережі та його об'єднання з репозиторієм закладу;

- забезпечення грамотного, належного відображення профілів науковців закладу у різнорівневих вітчизняних і міжнародних наукометричних базах даних;

- підвищення рівня наукової періодики закладу відповідно до сучасних міжнародних вимог [58, с. 87-89].

5) Покращення досліджень з проблемних аспектів академічної доброчесності:

- проведення поточних опитувань, різних видів анкетування, інтерв'ювання членів громади закладу за колом питань академічної етики;

- підготовка за результатами соціологічних досліджень звітних матеріалів, довідок, перспективних планів, прогнозних оглядів тощо;

- розповсюдження та обнародування результатів вивчення питань щодо академічної доброчесності [10, с. 6].

Не менш важливим в поширенні норм академічної доброчесності є наявність достатнього обсягу матеріально-технічних ресурсів. Через їх брак відбувається уповільнення оновлення електронно-обчислювальних машин та інших технічних пристроїв. Але, незважаючи на все, бібліотеки намагаються розвивати методи, якими вони керуються, та не припиняти свою діяльність із залучення нових, зацікавлених користувачів [67, с. 127].

Під час активної конкуренції бібліотечних закладів їх керівництву потрібно також поширювати інформацію щодо своєї діяльності, і це неодмінно піде на користь книгозбірні. Всі соцмережі, в будь-якому випадку, розповсюджують інформацію з великою швидкістю. Тому установи перебувають на шляху до самовдосконалення у цьому маркетинговому методі демонстрації власних послуг. Однією з функцій даного інформаційного виклику є прискіпливе відстеження цільової аудиторії та

більш вдале коригування літератури під користувачів згідно з їх інформаційними потребами і запитам [29, с. 214].

На підставі вивчення праць вітчизняних науковців можна виокремити такі методичні прийоми поширення бібліотекою академічної доброчесності у ЗВО: впровадження Кодексу корпоративної культури; створення відповідних банерів; використання графічного засобу відображення інформації; підготовка просвітницького матеріалу та видання методичних рекомендацій з процедури перевірки текстів наукових робіт на присутність плагіату або брак посилань на запозичену літературу, яка має бути наявною та правильно оформленою згідно із ДСТУ 8302:2015; оприлюднення та поширення інформації щодо відповідальності та покарання, які має нести порушник академічної доброчесності.

Доречно також викладати у соцмережі буклети, постери чи аудіовізуальний контент аби домогтися максимального поширення та розголосу на університетську аудиторію, зокрема. Сюди ж входить і популяризація:

- освітньо-виховних заходів, спрямованих на обговорення даної теми;
- онлайн-курсів (наприклад, як на українській освітній платформі «Prometheus»);
- системи поліпшення кваліфікації;
- циклу тренінгів, підпорядкованих на міжнародному та вітчизняному рівнях;
- грантових програм [4, с. 85-86].

Завідувачка відділу зберігання фондів НБ ХНУ С. Диха наголошує на тому факті, що на сьогодні має місце катастрофічна нестача грошових коштів при наповненні бібліотечних фондів, що уповільнює розвиток літературної та письменницької сфери. Через це значно підвищуються ціни на книгодрукувальну продукцію та відбувається деякий брак внутрішнього змістового наповнення основної частини публікацій. З тієї

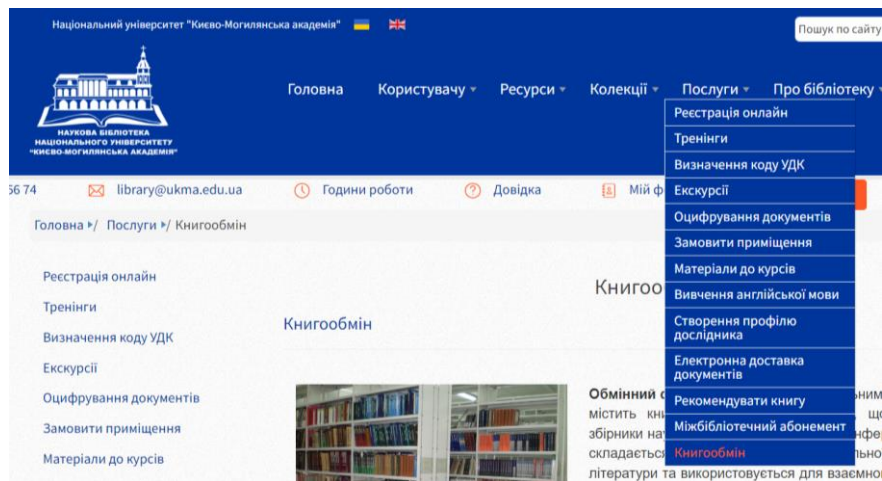
причини основним засобом поповнення книжкового фонду книгозбірень є варіант книгообміну. Це дуже позитивно впливає на роботу наукових бібліотек як системи забезпечення студентів знаннями для зменшення випадків порушення академічної доброчесності та є найвигіднішим варіантом для обох сторін.

В бібліотеках ЗВО існують спеціальні обмінні фонди, основним призначенням яких є безкоштовне передавання видань, що відповідають специфіці освітньої програми. Це здійснюється при наявності непрофільних екземплярів, дублетних примірників, за розподілу зайвих видань між рештою бібліотек та в ході співпраці інших обмінних фондів задля підвищення спроможності один одного.

На превеликий жаль, тема поповнення фондів не дуже висвітлена у фахових виданнях України. Практично немає наукових праць, де були б присутні дослідження особливостей, становища та проблем функціонування обмінних фондів університетських бібліотек.

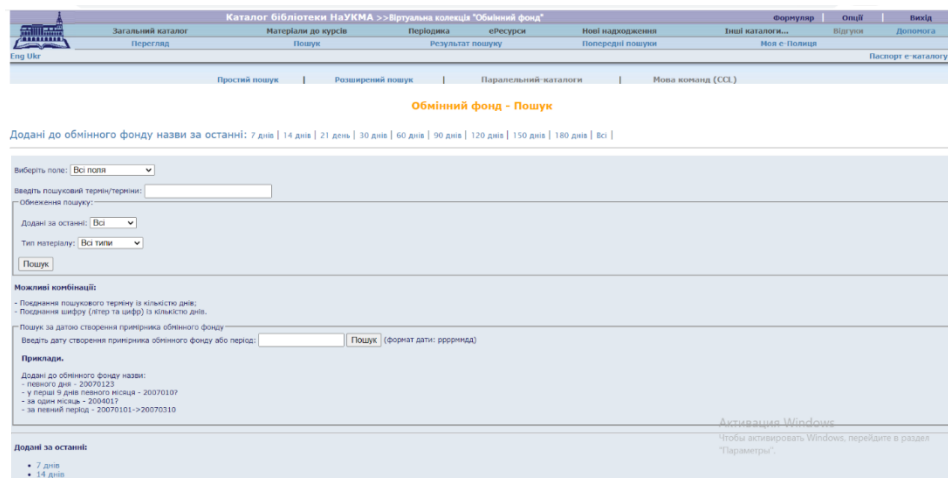
Багато працівників бібліотек не дуже серйозно ставляться до можливостей обміну фондами. Це є причиною повільного поповнення книжкових колекцій, бо у більшості випадків література надходить лише шляхом купівлі на наявні кошти та лише в одному екземплярі. Це унеможлиблює забезпечення інформацією користувачів на високому рівні та гальмує процес якісного поповнення бібліотечних фондів. Проблемами, які перешкоджають книгообміну, є: дорога поштова пересилка; неточно надана інформація про фонди, якими володіє наукова бібліотека; не дуже теплі відносини з партнерами [18, с. 12- 14].

На сайті Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія» теж присутня вкладка «Книгообмін». Вона розташована у розділі «Послуги» (мал. 1).

Мал. 1

Розшукати публікації обмінного фонду можна за допомогою електронного каталогу (мал. 2) [28].

Мал. 2

На думку спеціалістів-практиків, сьогодні для ефективного функціонування університетських бібліотек необхідне актуальне законодавче забезпечення, а також сприяння влади держави науковим бібліотекам університетів, у тому числі, на рівні Міністерства освіти і науки України [60 с. 43].

Власне створення електронних бібліотек на державному рівні є дуже корисною та процвітаючою справою. Сьогодні у нашій державі вже

сформовано доволі перспективний, інноваційний проєкт ElibUkr під назвою «Електронна бібліотека України: створення центрів знань в університетах», до якого долучилися приблизно 50 закладів вищої освіти. Цей проєкт надає можливість користування електронними відомостями та джерелами завдяки мультиуніверситетським архівам ElibUkrOA.

У фаховій періодиці відображаються всі зміни, які виникають в бібліотечній сфері України та за кордоном. Вони вміщують в себе історію функціонування різноманітних книгозбірень, деталі бібліотечних заходів та обговорення на цікаві теми. Через те спеціальна бібліотечна періодика повинна бути вмістилищем своєчасної інформації, засобом самоосвіти та передавання знань, який допоможе досягнути розквіту думок, а також дозволить спілкуватися з бібліотечною спільнотою [62, с. 66, 76].

Отже, однією з головних проблем у роботі наукових бібліотек ЗВО України можна вважати брак фінансового забезпечення.

У подальшій перспективі актуальним залишається розвинення можливості користування електронними бібліотеками. Це, звісно ж, сприятиме дотриманню принципів академічної доброчесності, оскільки полегшило би пошук навчальної літератури для написання наукових праць і ще більш спростило проведення досліджень.

Вдосконалення роботи наукових книгозбірень навчальних закладів з поширення наукової етики також передбачає в порядку рекомендацій проведення державою низки відповідних заходів, як от:

- розроблення більш чітких організаційно-методичних засад застосування системи створення та публікування підготовлених наукових статей у зарубіжних виданнях, репрезентованих у світових наукометричних базах даних міжнародного рівня;
- розв’язання питань щодо відображення важливих змін у структурній будові та штатному розписі наукових бібліотек вітчизняних закладів вищої

освіти відповідно до нових проблемних аспектів дотримання академічної доброчесності;

– вирішення проблеми щодо введення нових бібліотечних спеціальностей з метою підготовки бібліотекарів-менеджерів, здатних управляти даними опублікованої й неопублікованої інформації та проводити наукометричні дослідження (бібліотекарів-модераторів, предметних бібліотекарів, вмонтованих бібліотекарів тощо).

Висновки до розділу 3.

Наукова бібліотека НаУКМА пройшла досить великий шлях історичного розвитку. На сьогодні це потужний центр науково-інформаційної діяльності, що пропонує своїм користувачам широкий набір різнопланових послуг, має доволі складну структуру відповідно до специфіки наявних підрозділів, та містить цінні фонди як друкованих видань, так і рукописних джерел, а також унікальні зібрання та колекції.

Бібліотекою університету провадиться чимала діяльність з організації різних форм заходів із навчання академічної культури. При тому відповідно до цільової аудиторії спеціально визначається тип майбутнього заходу і робиться наголос на розвитку певних навичок і вмінь.

Для викладачів переважно застосовуються круглі столи, тренінги, різноманітні дискусії. Бібліотечним працівникам пропонують тренінги та обговорення з проблемних аспектів практики організації подібних заходів. У роботі зі студентською аудиторією більшою мірою наголошується на формуванні інформаційної грамотності та володінні бібліографічним описом документів. Для дитячої аудиторії засади академічної культури подаються за допомогою інтерактивних засобів.

Таким чином, наукові бібліотеки мають багатий потенціал для подальшого розвитку. Самі по собі вони виконують всі від них залежні функції та вносять великий вклад у процвітання наукової діяльності в

університетах. Але для модернізації та оновлення книгозбірень України важливим елементом є внесення обов'язкових коштів у розвиток цих підрозділів. Це б пришвидшило процес поліпшення та конкурентоспроможності на сучасному ринку.

ВИСНОВКИ

На сьогодні одним із важливих допоміжних засобів щодо протидії плагіату є звернення до наукових бібліотек ЗВО. Вони, виконуючи свої основні обов'язки, надають необхідну інформацію для здійснення наукових робіт.

Під час дослідження теми у межах 1-го розділу кваліфікаційної праці проаналізовано стан розробленості теми академічної доброчесності у наукових працях дослідників та нормативно-правове забезпечення цієї галузі. У першому параграфі першого розділу на основі вивчення праць попередників із дослідження даної теми було уточнено поняття академічної доброчесності та складові елементи цього терміна, визначено навички, необхідні для грамотного академічного письма; окреслено напрямки покращення рівня академічної доброчесності серед студентів, та наслідки у випадку їх порушення; виокремлено основні цінності академічної доброчесності. Отже, різні аспекти академічної доброчесності стали об'єктом уваги багатьох вчених, що свідчить про достатній стан розробленості обраного нами питання як в українській, так і зарубіжній історіографії.

Другий параграф розділу присвячено аналізу законодавчо-нормативної бази проблеми дотримання академічної доброчесності. Оскільки коло актуальних проблем для вивчення процесів із поширення та популяризації наукової етики весь час розширюється, це неодмінно призводить до їх відображення на рівні законодавчо-правового забезпечення. Слід зазначити, що наявна у даній сфері вітчизняна законодавчо-правова база у цілому є сформованою та підставовою для здійснення такого роду досліджень. Однак термінологічний бік питання вимагає покращення, оскільки на сьогодні законодавчо нерозробленими залишаються чимало понять (наприклад, «академічний примус», «академічна відповідальність», «підстави академічної відповідальності», «академічна нечесність», «академічний проступок»,

«склад академічного проступку», «суб'єкт академічної відповідальності» тощо). Нами окремо наголошено на ролі нормативних документів у роботі закладів вищої освіти. Зокрема, встановлено, що правила академічної доброчесності частково відображаються у статуті, колективному договорі закладів вищої освіти. Зміст питання академічної етики віддзеркалюється також у Кодексі честі (викладачів, студентів, дослідників) і Стратегії розвитку певного закладу. Університетські кодекси тут посідають важливе місце.

У першому параграфі другого розділу з'ясована роль наукових бібліотек навчальних закладів. Вони визначені як спеціальні книгозбірні, що мають сприяти задоволенню інформаційних потреб споживачів, зумовлених специфікою сфери їх науково-дослідної й навчально-освітньої діяльності на основі використання профільного галузевого або універсального фонду. Встановлено, що у цілому наукові бібліотеки ЗВО виконують функції із поповнення фондів; збереження і надання вільного доступу читачам до документів та інформаційних баз даних; створюють належні умови роботи для спеціалістів і споживачів інформації; забезпечують функціонування бібліотеки на основі комп'ютерної техніки та новітніх програмних продуктів; надають доступ до вітчизняних та світових ресурсів через портали книгозбірень.

Наступний підрозділ присвячено питанню інформаційного забезпечення користувачів наукових бібліотек ЗВО. На базі розгляду програми та рекомендацій Української бібліотечної асоціації виокремлено засоби щодо формування та введення в університетах засад академічної доброчесності шляхом використання спеціальних інформаційних джерел на офіційному сайті та надання інформації у вигляді плакатів, буклетів тощо. Окремо наголошено на інформативності дистанційних курсів, семінарських, лекційних занять та тренінгів. Висвітлено можливості етапів самостійного інформаційного пошуку студентом потрібної літератури за допомогою

бібліотечних каталогів, зокрема систематичного або електронного та показано алгоритм складання бібліографії для написання дипломних робіт. З'ясовано ступінь впливу бібліотек на стан академічної доброчесності через належне забезпечення споживачів інформацією та допомогу в ході реалізації наукових досліджень шляхом надання необхідних інформаційних відомостей. Наголошено на необхідності володіння бібліотечними фахівцями відповідними навичками під час проведення інформативно наповнених практичних занять з протидії плагіату на бакалаврському та магістерському рівнях освіти. Отже, сьогодні науковими бібліотеками ЗВО пропонується ціла низка послуг задля підвищення рівня інформаційної обізнаності користувачів в аспектах академічної доброчесності.

У третьому параграфі другого розділу досліджено напрацьований науковими бібліотеками досвід протидії плагіату у ЗВО. Розглянуті види плагіату, його ознаки, та надано їх класифікацію. Порівняно заходи із запобігання поширення плагіату в українській і зарубіжній практиці. Особливо наголошено на потребі перевірки наукових праць щодо відповідності науковій етиці за допомогою технічних засобів. Висвітлено критерії оцінки робіт, та факти, які вважаються за порушення академічної доброчесності, в університетах, де розроблені власні «Положення про запобігання академічному плагіату». Підкреслено, що застосування безкоштовних (наприклад, Plagiarisma, Advego Plagiatus, Copyscape тощо) та платних антиплагіатних програм (наприклад, Unicheck, StrikePlagiarism та ін.) для перевірки наукових текстів є дієвим засобом боротьби з неякісними роботами та недоброчесною поведінкою їх авторів.

У першому параграфі третього розділу розповідається про історію формування Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія», починаючи з XVII століття, її завдання, напрями діяльності та основне призначення. На початку XX ст. функціонування книгозбірні було згорнуто більшовицькою владою. Як видно з отриманих

результатів роботи, діяльність бібліотеки зазнала відродження на етапі державної незалежності України завдяки подарункам та благодійним пожертвам. Структуру бібліотеки сформували 7 наукових відділів. Велике значення для її роботи мало створення електронного каталогу та забезпечення інформаційними ресурсами. Отже, на сьогодні це доволі успішна, сучасна бібліотека у складі Національного університету «Києво-Могилянська академія».

Наступний підрозділ третього розділу містить аналіз форм роботи Наукової бібліотеки НаУКМА з навчання принципів академічної доброчесності. Відповідно до категорій користувачів, які є цільовою аудиторією для проведення просвітницьких заходів Науковою бібліотекою Національного університету «Києво-Могилянська академія», окреслено форми запропонованих заходів: для викладацького складу (наукові столи, тренінги, дискусії, підвищення кваліфікації, онлайн-курси); для студентів і аспірантів (консультації з оформлення використаної літератури та бібліографічного опису; практичні заняття до курсів; вебінари, виставки матеріалів, стислі відео-інструктажі); для інших категорій користувачів (тренінги, інтерактивні заняття). Констатовано, що Науковою бібліотекою Національного університету провадиться масштабна робота з питань популяризації й навчання принципам наукової доброчесності.

У третьому параграфі третього розділу запропоновані шляхи підвищення ефективності роботи наукових бібліотек ЗВО України з навчання академічної доброчесності. Виокремлено ряд перспективних напрямів щодо покращення функціонування наукових книгозбірень завдяки: поліпшенню ефективності інформаційного забезпечення наукових досліджень; розширенню популяризації досягнень і наукових праць навчального закладу; вдосконаленню механізму надання інформаційних послуг; підвищенню рівня бібліометричної й наукометричної діяльності бібліотеки; покращення досліджень з проблемних аспектів академічної доброчесності. Наголошено

на потребі посилення засобів популяризації університетських бібліотек маркетинговим методом (демонстрація власних послуг у соціальних мережах або поширення інформації про послуги у межах цільової аудиторії). Одним з дієвих варіантів привернення уваги до фондів бібліотеки названий шлях її поповнення за рахунок книгообміну. Основною проблемою бібліотечної сфери на сьогоднішній день названо недостатнє фінансування з боку держави.

Наостанок нами запропоновані рекомендації для вдосконалення роботи наукових бібліотек ЗВО України з поширення академічної етики на державному рівні:

- конкретизувати організаційно-методичні засади системи створення та публікування наукових статей у зарубіжних виданнях, представлених у наукометричних базах даних міжнародного рівня;

- законодавчо закріпити ряд термінів щодо правового розуміння аспектів академічної доброчесності;

- вирішити питання щодо відображення змін у структурі та штаті наукових бібліотек вітчизняних ЗВО з урахуванням нових проблем дотримання академічної доброчесності;

- МОН сприяти введенню нових бібліотечних спеціальностей з метою підготовки фахівців, здатних управляти даними опублікованої й неопублікованої інформації та проводити спеціальні дослідження (бібліотекарів-модераторів, предметних бібліотекарів, вмонтованих бібліотекарів тощо).

Отже, для все більшого покращення стану функціонування освітньої сфери та підготовки висококваліфікованих працівників потрібно подальше вивчення теми академічної доброчесності у закладах вищої освіти, допомогти у чому покликані їх наукові бібліотеки.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Академічна доброчесність. Семінар № 3 до курсу «Вступ до Могилянських студій» (2019-2020 н.р.). Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія». 2019. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3d0fd740-9529-4459-ae91> (дата звернення 12.12.2023).
2. Андрущенко В. Академічна недоброчесність як виклик інтелектуальній спроможності нації. *Голос України*. 2018. № 132 (20 липня). С. 10.
3. Бабула І. І. Забезпечення якості освіти на принципах академічної доброчесності. *Педагогічний пошук. Управлінська діяльність. Освіта і практика*. Методичні публікації. 2019. № 4. С. 31–34.
4. Башкір О. Реалізація принципів академічної доброчесності в закладах вищої освіти України. *Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди*. Вип. 2(33). С. 77–90. URL: <https://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/824> (дата звернення 12.12.2023).
5. Беззуб І. Бібліотека вищого навчального закладу у формуванні інформаційної культури студента. *Інформаційно-аналітичний журнал. Україна: події, факти, коментарі*. Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. 2012. Вип. 33. С. 94-105. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2012_33_7 (дата звернення 12.12.2023).
6. Богач О. В., Кіршо С. М. Психологічні передумови порушення академічної доброчесності у студентській спільноті. *Психологія: реальність і перспективи*. 2019. Вип. 12. С. 26-32.
7. Бойченко М. Гідність, цілісність і успішність: академічні та громадянські чесноти. *Філософська думка*. 2014. № 5. С. 110-122.

8. Бойченко Н. М. Етичні аспекти університетських цінностей. *Софія*. Гуманітарно-релігієзнавчий вісник. 2014. № 1. С. 37-48.
9. Бруй О. Міжнародні стилі цитування: особливості застосування в українських реаліях. Львів, 2016. 20 с.
10. Бруй О., Савенкова Л., Чуканова С. Профіль компетентностей бібліотекарів з академічної доброчесності. рекомендації / УБА та ін. Київ, 2019. 16 с. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/27045/1/AI_Profil_2019.pdf (дата звернення 12.12.2023).
11. Бутенко О. .В. Правове виховання студентів вищих технічних навчальних закладів як науково-педагогічна проблема. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології*. Херсон. 2014. Вип.1.С. 59-62.
12. Буяк Б. Правові аспекти академічної чесності та боротьби із плагіатом. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету. Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т. В.Фінікова, А. Є.Артюхова. Київ: Таксон, 2016. 234 с.
13. Великосельська О. М. Поєднання традиційних заходів та дистанційних інтерактивних методів у просвітницькій діяльності бібліотек України. *Бібліотека в освітньому просторі. Бібліотеки ЗВО: завдання, проблеми та шляхи їх вирішення*: інформ. бюл. для працівників бібліотек ЗВО Хмельницької області. №26 / редкол.: О. О. Мацей, С. А. Молчанова, О. О. Костюк ; гол. ред. О. Б. Айвазян. Хмельницький: ХНУ, 2021. 88 с.
14. Вергун А.Р., Савенкова Л.В., Чуканова С.О. Програмне забезпечення для перевірки наукових текстів на плагіат: інформаційний огляд. *Українська бібліотечна асоціація*. Київ : УБА, 2016. 36 с. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/12843/Savenkova1.pdf;jsessionid=FD80FACBF89E25F195D76C637EEB5575?sequence=1>

15. Вергунов В. Бути чи не бути спеціальним бібліотекам в Україні. Дзеркало тижня. 2023. 2 трав. URL: <https://zn.ua/ukr/science/buti-chi-ne-buti-spetsialnim-bibliotekam-v-ukrajini.html> (дата звернення 12.12.2023).

16. Гаруст Ю. В., Павленко Б. О. Академічна доброчесність - шлях до захисту інтелектуальної власності українських науковців: *Секція 5 Цивільне право і процес; сімейне право; право інтелектуальної власності: Правові горизонти*. Суми, 2017. Вип. 4(17). С. 88-95.

17. Гужва О.О. Що потрібно знати про плагіат: посібник з академічної грамотності та етики для «чайників». 2012. 72 с. URL: http://library.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/biblio/PDF/books_ac-gr.pdf

18. Диха С.В. Обмінні фонди університетських бібліотек, проблеми взаємовикористання. *Бібліотека в освітньому просторі. Бібліотеки ЗВО: завдання, проблеми та шляхи їх вирішення*: інформ. бюл. для працівників бібліотек ЗВО Хмельницької області. №26. редкол.: О. О. Мацей, С. А. Молчанова, О. О. Костюк ; гол. ред. О. Б. Айвазян. Хмельницький : ХНУ, 2021. 88 с.

19. Довідник з академічної доброчесності / уклад.: В. Г. Гур'янова, Л.Т. Ониксимова, Н.В. Поберій; за заг. ред. Т.О. Маринич. Суми: Сумський держ. ун-т, 2018. 24 с. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/71531>

20. Довідник з академічної доброчесності для школярів / уклад. М.В. Григор'єва, О.І. Крикова, С.Г. Певко; за заг. ред. О.О. Гужви. 3-є вид., випр. і доп. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2018. 66 с. URL: <https://goo.gl/7iNLWr>

21. Еко У. Як написати дипломну роботу: Гуманітарні науки / пер. за ред. О. Глотова. Тернопіль: Мандрівець, 2007. 224 с.

22. Завадська Н. Формування інформаційної компетентності як запорука дотримання академічної доброчесності: роль бібліотеки закладу

вищої освіти. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2020. Вип. 5. С. 44-65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ujlis_2020_5_5

23. Звіт про роботу Наукової бібліотеки НаУКМА у 2022 р. Київ – 2022. URL: [file:///C:/Users/Acer/Downloads/Library_report_2022%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Acer/Downloads/Library_report_2022%20(1).pdf)

24. Інструкції, поради, презентації. Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія». URL: <https://library.ukma.edu.ua/korystuvachu/doslidnyku/21-korystuvachu/doslidnyku/354-instruktsii-porady-prezentatsii> (дата звернення: 01.11.2023)

25. Історія. Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія». URL: <https://library.ukma.edu.ua/pro-biblioteku/istoriia>

26. (дата звернення: 25-27.09.2023)

27. Казакова Н., Ярошенко Т., Бекішева О. Бібліотечні колекції Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія». Наукові записки. Т. 9. Ч. 1: Спец. вип. / редкол. : Брюховецький В. С. та ін.; упоряд. Антонюк Н. Г., Брик М. Т. Київ : Видавничий дім «KM Academia», 1999. С. 49–55.

28. Книгообмін. Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія». URL: <https://library.ukma.edu.ua/posluhy/knyhoobmin> (дата звернення: 02.12.2023)

29. Козак Н. О., Кунцевич А. В. Потенціал використання соціальної мережі Facebook бібліотеками ЗВО як платформи комунікації (з досвіду роботи бібліотеки К-ПНУ ім. І. Огієнка). *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Серія : Бібліотекознавство. Книгознавство. 2018. Вип. 5. С. 214-220. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npkpnuibk_2018_5_41.

30. Колесніков А. Академічна доброчесність в українському освітньо-науковому просторі: проблеми та соціальні загрози. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України*. 2019. Вип. 24. С. 122-128.

31. Коляда Н., Кравченко О., Чупіна К. Академічна доброчесність як складова якості освітнього процесу в умовах закладу вищої освіти: (з досвіду роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичии). *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. Умань, 2020.. Вип. 2. Ч. 2. С. 95-104.

32. Культура академічної доброчесності: роль бібліотек. Українська бібліотечна асоціація. URL: <https://ula.org.ua/en/255-programi-proekti-2/3582-kultura-akademichnoi-dobrochesnosti-rol-bibliotek>

33. Мельник Т.Б. Організація комфортного середовища як умова активізації відвідувань бібліотеки. *Бібліотека в освітньому просторі. Бібліотеки ЗВО: завдання, проблеми та шляхи їх вирішення*: інформ. бюл. для працівників бібліотек ЗВО Хмельницької області. №26. редкол.: О. О. Мацей, С. А. Молчанова, О. О. Костюк ; гол. ред. О. Б. Айвазян. Хмельницький : ХНУ, 2021. 88 с.

34. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/recomendatsii.pdf>

35. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності: Проект сприяння академічній доброчесності в Україні / Уклад. В. Бахрушин, Є.Ніколаєв. 2019. 41 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1IJtjefmfqO1uNCn4p9cT5g6_58h0Cxq9/view

36. Мірошніченко Л. В. Підвищення рівня свідомого дотримання вимог академічної доброчесності. *Соціально-гуманітарний вісник*. 2020. Вип. 35. С. 95-96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sochumj_2020_35_43

37. Місія. Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія». URL: <https://library.ukma.edu.ua/pro-biblioteku/misiia> (дата звернення: 07.10.2023).

38. Нагорна Н. Академічна доброчесність як основа розвитку сучасної науки. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2019. Вип. 23(3). С. 81-85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2019_23%283%29__17

39. Наливайко О. Дотримання академічної доброчесності навчальних досягнень здобувачів освіти в процесі дистанційного навчання. *Освітологічний дискурс*. 2020. № 4. С. 143-162. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/osdys_2020_4_12

40. Наукова діяльність. Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія». URL: <https://library.ukma.edu.ua/pro-biblioteku/naukovi-zakhody> (дата звернення: 28.09.2023)

41. Огляди ОЕСР на тему доброчесності в освіті: Україна 2017 / пер. з англ.; Інститут розвитку освіти. Київ: Таксон, 2017. 184 с.

42. Оніщик Ю. Академічна доброчесність як основа сталого розвитку закладів вищої освіти. *Вісн. Акад. праці, соц. відносин і туризму*. 2019. № 2. С. 7–9.

43. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 року № 2811-IX. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення: 09.08. 2023 р.).

44. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 року № 1556-VII. 2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Tex>

45. Про внесення змін до Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» від 16.03.2000 № 1561-III. 2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1561-14#Text> (дата звернення: 03.11. 2023 р.).

46. Прокопова О. П., Ляска О.П. Проблема плагіату в контексті академічної етики. InterConf. (46). 150-158. URL: <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.03.2021.016>
47. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення: 12. 08. 2023 р.)
48. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 07.08. 2023).
49. Ревуцька С.К., Зінченко В.М. Академічне письмо: навч. посібник. Кривий Ріг, 2019. 130 с.
50. Рекомендації щодо забезпечення принципів академічної доброчесності Науково-методичної комісії 15 з організаційно-методичного забезпечення вищої освіти. Київ: Міністерство освіти і науки України, 2016. 24 с.
51. Розширений глосарій термінів та понять ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 р.). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/glyusariy.pdf>
52. Савенкова Л. В., Чуканова С. О. Навчання студентів академічній доброчесності у бібліотеці ВНЗ: *методичні поради*. Київ: УБА, 2016. 39 с. URL: <https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2019/08/Navch.stud.AD-u-bibliot.VNZ.pdf>
53. Стадний Є. Деякі рекомендації щодо впровадження етичних кодексів в українських вищих навчальних закладах.: Проект сприяння академічній доброчесності в Україні. 2017. 17 с. URL: <http://www.saiup.org.ua/resursy/rekomendatsiyishhodo-vprovadzhennya-etychnykodeksiv-v-ukrayinskyh-vyshhyh-navchalnyhzakladah/>
54. Тицька Я. «Академічна доброчесність» та «академічна відповідальність» у забезпеченні якості освіти. *Підприємництво, господарство і право. Теорія держави і права*. 2018. № 11. С. 192-195. URL:

http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/11/37.pdf?fbclid=IwAR1Wlkari53ulbpqyI4aCADNwUF2fwVMMueh2HdpOnVuxg7PBUEsn_WuXY

55. Тицька Я. О. Академічна доброчесність як елемент системи забезпечення якості освіти. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2018. Вип. 34. С. 4-7.

56. Ткаченко В. В., Кожекіна Л. Ю., Денисюк О. Я. Практики протидії плагіату в українських ВНЗ як складова академічної доброчесності. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи*. 2017. Вип. 38. С. 82-86.

57. Тренінг «Академічна доброчесність». Новини освіти та науки України. URL: <https://www.op.ua/afisha/kiev/training/trening-akademichna-dobrochesnist>

58. Університетська бібліотека: нова сфера інформаційної взаємодії: монографія / за ред. В. О. Ільганаєвої, Т. О. Колесникової; Дніпропетр. нац. ун-т залізн. трансп. ім. акад. В. Лазаряна. Дніпропетровськ, 2016. 202 с.

59. Фінікова Т .В. Артюхова А. Є. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету. *Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»*. Київ: Таксон, 2016. 234 с.

60. Фоміних В. В. Інноваційні технології у процесі формування ресурсної бази бібліотеки університету засобами лінгвістичного забезпечення. *Бібліотека в освітньому просторі. Бібліотеки ЗВО: завдання, проблеми та шляхи їх вирішення: інформ. бюл. для працівників бібліотек ЗВО Хмельницької області. №26 / редкол.: О. О. Мацей, С. А. Молчанова, О. О. Костюк ; гол. ред. О. Б. Айвазян. Хмельницький: ХНУ, 2021. 88 с.*

61. Хроболова Г.В. Бібліотека Києво-Могилянської академії. Українська бібліотечна енциклопедія. URL: <https://ube.nlu.org.ua/article/Бібліотека%20Києво-Могилянської%20академії>

62. Чорна Л.П. Професійні поради. Дайджест для бібліотекарів за матеріалами фахових видань. *Бібліотека в освітньому просторі. Бібліотеки ЗВО: завдання, проблеми та шляхи їх вирішення*: інформ. бюл. для працівників бібліотек ЗВО Хмельницької області. №26 / редкол.: О. О. Мацей, С. А. Молчанова, О. О. Костюк; гол. ред. О. Б. Айвазян. Хмельницький: ХНУ, 2021. 88 с.

63. Чуканова С. О. Методика навчання студентів академічній доброчесності у бібліотеці ВНЗ. Американська бібліотека НаУКМА. URL: <https://ula.org.ua/en/255-programi-proekti-2/3582-kultura-akademichnoi-dobrochesnosti-rol-bibliotek>

64. Чуканова С. Роль бібліотеки у проведенні навчань з академічної доброчесності на прикладі Наукової бібліотеки НаукМа. «Шляхом до істини...» або про вплив бібліотекарів на академічну доброчесність в освітньому та науковому середовищі університету» : матеріали III наук. конф. Харків: ХНУ імені В. Каразіна, 2021. С. 116–125.

65. Шекенева В. І. Бібліотека закладу вищої освіти – осередок формування культури академічної доброчесності: *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Бібліотекознавство. Книгознавство*, м. Хмельницький, 2018. С. 192-196.

66. Шліхта Н., Шліхта І. Виховуємо академічну доброчесність в школі: методичні вказівки для вчителів. К., 2019. 82 с. URL: <http://bit.ly/2nlHBmA>

67. Якуніна Н. В. Бібліотеки ЗВО України в інформаційно-аналітичному забезпеченні користувачів. *Бібліотечний Меркурій*. 2022. Вип. 1. С. 123-128. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/libmer_2022_1_9

68. Якуніна Н.В., Чинюк А.А., Руденко Я.В. Основи формування культури академічної доброчесності в бібліотеці: інформ. огляд. Наук. б-ка ім. М. Максимовича Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка; Укр. бібл. асоц. Київ: УБА, 2016. URL:

https://ula.org.ua/images/uba_document/programs/academ_integrety/Academ_1_1_2_red3.pdf

69. Ярошенко Т. О. Бугасова Т. В. Бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія»: історія та відродження. Києво-Могилянська академія в історії України (До 380-річчя від заснування КМА): тези доп. Міжнар. наук. конф. (м. Київ, 13–15 жовт. 1995). Київ : Видавничий дім «КМ Academia», 1995. С. 43–45.

70. Ярошенко Т. О. Бібліотека – серце Університету: синергія поступу в Суспільстві Знань. Університетська автономія: спец. вип. часопису «Дух і Літера». Київ: Дух і Літера, 2008. С. 70–79.

71. IAU-MCO Guidelines for an Institutional Code of Ethics in Higher Education. URL: https://www.iau-aiu.net/IMG/pdf/ethics_guidelines_finaldef_08.02.13.pdf

72. Fox K. Plagiarism! Plagiarism! 25 fun games and activities to teach documenting and sourcing skills to students. Madison : UpstartBooks, 2010. 56 p.

73. Gilmore B. Plagiarism: a how-not-to guide for students. Portsmouth, NH : Heinemann, 2009. VI, 98 p.

74. Harris R. A. The plagiarism handbook: strategies for preventing, detecting, and dealing with plagiarism. Los Angeles, CA : Pyczak Pub, 2001. VIII, 208 p.

75. LibGuides: plagiarism: academic integrity and plagiarism [Electronic resource] // Grace Hauenstein Library – LibGuides at Aquinas College. URL: : <https://aquinas.libguides.com/library/plagiarism> (date of access: 04.12.2023).

76. The fundamental values of academic integrity / ed. by A. Hulbert et al. 3rd ed. International Center for Academic Integrity, 2021. 14 p. URL: : <https://www.academicintegrity.org/wp-content/> (date of access: 04.12.2023).

ДОДАТОК А

«Фундаментальні цінності академічної доброчесності»

Чесність (англ. – honesty)	Беззаперечна основа навчання, викладання, здійснення досліджень та обов’язкова передумова для довіри, чесності та взаємної відповідальності у будь-якому соціумі. Важливо, аби академічні правила і практики давали чіткі вимоги та пояснення того, що фальшування даних, обман, шахрайство, крадіжка і будь-які нечесні вчинки є неприпустимими.
Довіра (англ. – trust)	Явище, що є надбудовою чесності, і формується з часом, коли дії та вчинки стають важливішими за слова. Довіра формується викладачами, які чітко пояснюють вимоги та очікування до учнів, базуючись на цих вимогах та очікуваннях. Довіра є основою співпраці, обміну інформацією та новими ідеями. Довіра гарантує суспільству, що академічній спільноті, її відкриттям та висновкам можна вірити, а дослідження, викладання, формальні академічні досягнення та ступені є вартісними.
Справедливість (англ. – fairness)	Важливий чинник для становлення етичних взаємин у спільноті. Чесне, прозоре та незаангажоване оцінювання є дуже важливими в освітньому процесі, чесність в оцінюванні є основою у становленні довіри між викладачем/вчителем та здобувачем освіти. Також важливо, аби вчителі та адміністрація навчальних закладів теж розуміли, як їх оцінюють не лише учні, але і колеги.
Повага (англ. – respect)	Освітні спільноти можуть бути успішними лише тоді, коли їхні члени поважають одне одного і приймають точку зору одне одного, навіть якщо ті є кардинально протилежними.
Відповідальність (англ. – responsibility)	Категорія, яка підтримує реалізацію доброчесності, вона є водночас індивідуальною і груповою. Кожен представник спільноти (студент, учень, викладач, адміністрація) несе відповідальність за доброчесність у навчанні, викладанні, здійсненні наукової роботи. Бути відповідальним означає опиратися тискові колег, якщо вони намагаються вчинити нечесно, та відстоювати доброчесні практики та правила.
Мужність (англ. – courage)	Риса, яку демонструють ті, хто чинить за правилами доброчесності, незважаючи на страх чи тиск оточення. Бути мужнім означає діяти згідно з власними принципами та переконаннями.